

Opinnäytetyö

Fysioterapian ja Toimintaterapian koulutusohjelma

2013

Sallamari Mettälä, Jenni Routamaa ja Ida Sinisalo

TOUHUTASSUT

VINKKEJÄ MOTORISTEN HARJOITTEIDEN
OHJAAMISEEN KUN LAPSELLA ON SANAT
SEKAISIN

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Fysioterapia/Toimintaterapia

Lokakuu 2013 | 44 sivua + 8 liitettä

Pirjo Mannonen & Helena Tigerstedt

Sallamari Mettälä, Jenni Routamaa & Ida Sinisalo

TOUHUTASSUT

VINKKEJÄ MOTORISTEN HARJOITTEIDEN OHJAAMISEEN KUN LAPSELLA ON SANAT SEKAISIN

Kielellinen erityisvaikeus ilmenee lapsella kielen kehityksen viivästymisenä tai poikkeavuutena. Tällöin lapsen kielellinen kehitys ja toimintakyky eivät kehity ikätason mukaisesti. Kielellisen erityisvaikeuden liitännäishäiriönä lapsilla todetaan usein myös motorisia vaikeuksia. Tutkimuksissa on todettu, että motorisia taitoja kehittämällä voidaan tukea myös lasten sosiaalisten taitojen kehittymistä.

Työn tavoitteena oli etsiä ja kehittää ryhmätoiminnan keinoin toimivia ohjauskeinoja, sekä motorisia harjoitteita, jotka tukisivat motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymistä lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Kehittäminen toteutettiin spiraalimallin mukaisesti, videointia ja havainnointia apuna käyttäen. Toimivia ohjaustapoja ja motorisia harjoitteita etsittiin Touhutassut-ryhmän avulla, joka toteutettiin keväällä 2013. Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa ja koostui viidestä lapsesta, joilla oli todettu kielellinen erityisvaikeus. Kehittämistyön tuotoksena syntyi ohjevihko ohjaajille, jotka toimivat lasten kanssa, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Ohjevihkoon koottiin kehittämistyön aikana toimivaksi havaittuja ohjauskeinoja, leikkejä ja motorisia harjoitteita.

Komentotyylinen ohjauskeino osoittautui tehokkaimmaksi tavaksi ohjata lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Ohjauksen tukena toimivat hyvin kuvat, värit ja mallintaminen. Lasten ymmärtämistä tuki parhaiten auditiivisen ja visuaalisen ohjaustavan yhdistäminen. Haasteita ohjauksessa ja harjoitteiden valinnassa aiheutti se, että lapset olivat motorisesti hyvin eritasoisia.

ASIASANAT:

Kielellinen erityisvaikeus, motorinen kehitys, motoriset perustaidot, kehityksellinen koordinaatiohäiriö, sosiaaliset taidot, ohjauskeinot, ryhmämuotoinen kuntoutus, fysioterapia, toimintaterapia

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Physiotherapy /Occupational therapy

October 2013 | 44 pages + 8 appendices

Pirjo Mannonen & Helena Tigerstedt

Sallamari Mettälä, Jenni Routamaa & Ida Sinisalo

TOUHUTASSUT

WORDS IN DISORDER - HOW TO GUIDE MOTOR EXERCISES FOR CHILDREN WITH SLI

Specific language impairment (SLI) may be diagnosed when children's language abilities are significantly lower than the age expectations. It has been shown in many studies that children with SLI often experience some level of motor difficulty.

The aim of this study was to find workable ways to guide children with SLI. The other goal was to develop motor exercises that would support SLI children's motor and social development. Above-mentioned ways were looked with a group of SLI children called Touhutassut.

The group was implemented in the spring 2013. It gathered eight times and consisted of five children with SLI. The development process was carried out by using Kurt Lewin's spiral model with videotaping and observation.

As a result of this study, a guidebook was produced for instructors who work with SLI children. The guidebook contains workable ways to guide children with SLI. It also contains well tried plays and motor exercises.

Instructor-centred mentoring was found to be the most effective way to guide children with SLI. Pictures, colors and visual modeling were workable ways to support guidance. Combining verbal and visual guidance were most effective way to help children to understand the instructions. Choosing motor exercises and ways to guide SLI children was challenging due to differences in children's motor skills.

KEYWORDS:

Specific language impairment, motor development, fundamental motor skills, developmental coordination disorder, social skills, instruction methods, physiotherapy, occupational therapy

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 TOUHUTASSUT-RYHMÄN LUOMINEN	8
2.1 Touhutassut-ryhmän tarve	8
2.2 Touhutassut-ryhmän muotoutuminen	9
2.3 Touhutassut-ryhmän toteutus ja leikkien valinta	10
2.4 Touhutassut-ryhmän tavoitteet	11
3 TOUHUTASSUT-RYHMÄN TEOREETTINEN PERUSTA	13
3.1 Kielellinen erityisvaikeus	13
3.2 Motorisen kehityksen ja kielellisen erityisvaikeuden yhteydet	14
3.2.1 Motoriset perustaidot	15
3.2.2 Motoriset vaikeudet lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus	16
3.3 Sosiaaliset taidot ja niiden yhteys kielelliseen erityisvaikeuteen	17
3.4 Miten ohjata lasta, jolla on kielellinen erityisvaikeus	19
3.4.1 Ohjauskeinot	19
3.4.2 Palaute	21
3.5 Motoristen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu ryhmässä	23
4 TOUHUTASSUT-RYHMÄN KEHITTÄMINEN	25
4.1 Touhutassujen ensiaskleet	26
4.2 Haparoivin askelin eteenpäin	30
4.3 Taitavasti tassutellen kohti päätöstä	32
4.4 Yhteenveto	35
5 POHDINTA	39
LÄHTEET	45

LIITTEET

Liite 1.	Tiedote ryhmästä
Liite 2.	Kirjallinen suostumus
Liite 3.	Muistutuskirje
Liite 4.	Kirje lapsille
Liite 5.	Esitietolomake
Liite 6.	Tarrapassi
Liite 7.	Todistus
Liite 8.	Ohjevihko

KUVAT

Kuva 1. Spiraalimalli

26

1 JOHDANTO

Tutkimuksissa on osoitettu, että kielelliset ja motoriset vaikeudet esiintyvät usein samanaikaisesti lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Suomalaisen tutkimuksen mukaan 71 %:lla lapsista, joilla on kielellinen erityisvaikeus, esiintyy motorista kömpelyyttä (Ahonen ym. 2004, 175). Kielen kehityksen häiriö haittaa usein myös lapsen sosiaalisten taitojen, sekä tunteiden ilmaisun ja käsittelyn kehittymistä. Lapsen motorisia taitoja tukemalla on mahdollista vaikuttaa myös hänen sosiaalisten taitojensa kehitykseen. (Siiskonen ym. 2003, 254–255.)

Tämä opinnäytetyö on kehittämistyö, jonka tarkoituksena oli kehittää ryhmätointa lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Ryhmän tavoitteena oli tukea lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehitystä. Kahdeksan kerran pituinen ryhmäinterventio toteutettiin keväällä 2013 ja ryhmä sai nimekseen Touhutasut. Tässä kehittämistyössä etsittiin Kurt Lewinin spiraalimallin mukaisesti ohjauskeinoja sekä motorisia harjoitteita, jotka tukevat motorista ja sosiaalista kehitystä lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Toimivista ohjauskeinoista, leikeistä ja motorisista harjoitteista koottiin ohjevihko ohjaajan tueksi hänen ohjattaessaan lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Aiheesta valmistui myös toinen, tutkimuksellinen, opinnäytetyö, jonka tarkoituksena oli selvittää, miten motoristen taitojen harjoittelu Touhutasut-ryhmässä vaikutti lasten sosiaalisiin taitoihin. Opinnäytetyömme toimeksiantajana toimi Aivoliitto ry, joka oli toivonut opinnäytetyötä ryhmämuotoisen motorisen kuntoutuksen mahdollisuuksista tukea sosiaalista kehitystä lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus.

Opinnäytetyö tehtiin toimintaterapeuttiopiskelijan ja kahden fysioterapeuttiopiskelijan yhteistyönä. Aihe oli mielestämme kiinnostava, sillä siinä nivoutuivat yhteen lapsen kielellinen, motorinen ja sosiaalinen kehitys. Toimintaterapiassa on tyypillisesti nähty ihminen psyko-fyysis-sosiaalisena kokonaisuutena, kun taas fysioterapiassa useammin keskitytään ihmisen fyysiseen puoleen. Näin ollen työtä oli mielekästä tehdä yhteistyössä, jolloin molempien alojen vahvuuk-

sia pystyttiin hyödyntämään. Oli kiinnostavaa päästä kehittämään keinoja, joiden avulla voidaan tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä.

2 TOUHUTASSUT-RYHMÄN LUOMINEN

2.1 Touhutassut-ryhmän tarve

Useissa tutkimuksissa on todettu motoristen ja kielellisten vaikeuksien ilmenevän usein samanaikaisesti lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Ahosen ja Siiskosen (2004,175) teoksessa esitellyn suomalaisen tutkimuksen mukaan 71 %:lla lapsista, joilla on kielellinen erityisvaikeus, esiintyy myös motorista kömpelyyttä. Myös Finlay ja McPhillips (2013, 2538-2540) toteavat tutkimuksessaan, että lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus, on merkittäviä vaikeuksia suoriutua Movement ABC testin motorisista tehtävistä. Kielellinen erityisvaikeus on yhteydessä myös haasteisiin sosiaalisten taitojen kehityksessä (Siiskonen ym. 2003, 254–255). Morganin ja Longin (2012, 16) kirjallisuuskatsauksessa esitetyt tutkimukset osoittavat, että motorisia taitoja tukemalla voidaan vaikuttaa lasten sosiaalisten taitojen kehittymiseen sekä elämänlaatuun. Uusia motorisia taitoja oppineet lapset onnistuivat interventioiden jälkeen paremmin esimerkiksi muodostamaan uusia kaverisuhteita.

Opinnäytetyö syntyi toimeksiantajan, Aivoliitto ry:n, tarpeesta tukea lasten, joilla on kielellinen erityisvaikeus, motorista ja sosiaalista kehitystä ryhmätoiminnan avulla. Aivoliitto ry on kansanterveys-, vammais- ja potilasjärjestö. Aivoliitto Ry. tukee aivoverenkiertohäiriön sairastaneita sekä heidän läheisiään, ja perheitä, joiden lapsilla tai nuorilla on kielellinen erityisvaikeus. Liitto tukee näiden perheiden arjesta selviytymistä. Aivoliitto on järjestänyt ryhmätoimintaa lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus, mutta rahoitusvaikeuksien vuoksi ryhmiä ei voida järjestää yhtä usein kuin olisi tarvetta. Perustellakseen ryhmien tarpeellisuutta Aivoliitto tarvitsi tietoa ryhmätoiminnan hyödyllisyydestä. Aiheesta syntyi kaksi opinnäytetyötä.

Tässä opinnäytetyössä tarkoituksena oli toteuttaa ryhmä, jonka toimintatapoja ja ohjausta kehitettiin jatkuvasti ryhmän edetessä. Kehittämistyön tuotoksena syntyi ohjevihko (Liite 8) ohjaajille, jotka toimivat lasten kanssa, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Ohjevihkoon koottiin kehittämistyön aikana toimivaksi havait-

tuja ohjauskeinoja sekä leikkejä ja motorisia harjoitteita. Valitut toimintatavat ja ohjauskeinot perusteltiin olemassa olevan teoriaperustan ja tutkimusten, sekä omien havaintojemme pohjalta. Havainnoinnin apuna käytettiin videointia, jonka avulla ryhmäkertoja pystyttiin tarkastelemaan tarkemmin, jokaisen ryhmäkerran jälkeen. Toisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tutkia kehittämämme ryhmän vaikutuksia lasten sosiaalisiin taitoihin. Työn tekivät Noora Mäkelä ja Marianna Mustalammi ja se on nimeltään ”Miten lapsen sosiaaliset taidot kehittyvät motorisen ryhmäkuntoutuksen avulla? –SLI-lasten arviointi heidän arjessaan”. Heidän työssään lapsia havainnoitiin ja päiväkodin henkilökunta, sekä lasten vanhemmat täyttivät kyselylomakkeen ennen ja jälkeen ryhmän toteutuksen. Havainnoinnin ja vastausten tulosten perusteella he keräsivät tietoa siitä, oliko lasten sosiaalisissa taidoissa nähtävissä muutoksia arjessa ryhmän toteutuksen jälkeen.

Toiminta- ja fysioterapian keinoin voidaan tukea kokonaisvaltaista kehitystä sekä elämänlaatua lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Kielellinen, motorinen ja sosiaalinen kehitys kulkevat käsi kädessä, joten molemmilla aloilla olisi tärkeää huomioida lapsi kokonaisuutena. Ryhmätoiminta yksilöterapian rinnalla voisi olla fysio- ja toimintaterapiassa hyvä keino tukea lasta, jolla on kielellinen erityisvaikeus. Tukemalla lapsen motorisia taitoja ryhmässä, voidaan myös vaikuttaa kielelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen, sekä tarjota lapselle vertaistukea.

2.2 Touhutassut-ryhmän muotoutuminen

Ryhmä päätettiin toteuttaa pienryhmänä, sillä pienryhmätoiminta ja yksilöohjaus tukevat parhaiten lapsen kehitystä (Adenius-Jokivuori 2004, 207). Pienryhmä oli toimiva vaihtoehto lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus, sillä ymmärtämistä tukee tilanteen rauhallisuus, mikä olisi ollut suuren lapsiryhmän kanssa haastavaa. Ryhmä päätettiin järjestää 5-vuotiaille lapsille, sillä kielellinen erityisvaikeus diagnosoidaan yleensä 4-6 vuoden iässä (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010). Aistimusten vastaanottamisen ja jäsentelyn

kehittymisen kannalta ikävuodet kolmannelta seitsemänteen ovat tärkeitä. Tässä iässä lapsi on aktiivinen sisäisen kehittymisen halunsa vuoksi, ja hän oppii lukuisia uusia taitoja. (Ayres 2008, 58.) Ryhmän kokoaminen tapahtui Aivoliiton yhteyshenkilömme taholta. Kirjoitimme ryhmää koskevan tiedotteen (Liite 1), jossa kerrottiin ryhmän toteutuksesta ja tarjottiin mahdollisuutta osallistua ryhmään. Yhteyshenkilömme toimitti tiedotteet aikaisemmin Aivoliiton toiminnassa mukana olleiden, valittuun ikähaitariin sopivien lasten vanhemmille. Ryhmään tuli viisi ilmoittautumista pian kirjeiden lähettämisen jälkeen, mikä oli juuri sopiva määrä pienryhmään. Ryhmään ilmoittautuneille lähetettiin vielä kirjallinen suostumus (Liite 2), joka heidän tuli palauttaa ennen ryhmän alkua. Kaikki viisi ryhmään ilmoittautunutta olivat tyttöjä. Tämä oli yllättävää, sillä kielellinen erityisvaikeus on yleisempää pojilla kuin tytöillä (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010). Ennen ryhmän alkua perheille lähetettiin kirjeet (Liite 3), joissa muistutettiin ryhmän alkamisesta. Oheen laitettiin myös oma kutsukirje lapsille (Liite 4), jonka tarkoituksena oli toivottaa lapset tervetulleeksi ryhmään.

2.3 Touhutassut-ryhmän toteutus ja leikkien valinta

Ryhmä toteutettiin keväällä 2013 kahdeksan viikon ajan, aina kerran viikossa. Jokainen ryhmäkerta oli kestoaltaan 45 minuuttia. Ryhmä toteutettiin Turun Ammattikorkeakoulun Ruiskadun toimipisteen liikuntasalissa, mistä oli mahdollisuus lainata välineitä erilaisia leikkejä ja ratoja varten. Ryhmä sai nimekseen Touhutassut.

Rintalan ym. (2012, 53) mukaan strukturointi tukee erityislasten oppimista. Tästä syystä ryhmäkertojen rakenne pyritään muodostamaan aina saman kaavan mukaan. Ryhmäkerrat tullaan aloittamaan alkupiirillä ja lopettamaan loppupiiriin. Alkupiirin jälkeiseksi leikiksi pyritään valitsemaan jonkin energiaa purkava leikki. Energianpurun jälkeen vuorossa on vaihtoehtoisesti lisää leikkejä tai temppurata. Ennen loppupiiriä viimeiseksi toiminnoksi tullaan valitsemaan rentoutumisharjoitus, minkä tarkoituksena on edesauttaa lasten rauhoittumista. Leikit ryh-

mäkerroille valitaan alkuun 5-vuotiaan normaalin kehitystason mukaisesti. Leikit valitaan siten, että ne harjoittavat lasten motorisia perustaitoja eli tasapaino-, liikkumis- ja käsittelytaitoja, sekä havaintomotorisia taitoja ja sosiaalisia taitoja. Kaikkia ryhmäkertoja havainnoidaan ja videoidaan. Jokaisen ryhmäkerran jälkeen kokoonnumme miettimään havaintojemme ja kuvaamiemme videoiden avulla, mikä ryhmäkerran käytännöissä, ohjauksessa ja leikeissä oli toimivaa, ja mitä tulisi muuttaa ja kehittää. Kehittämisehdotustemme perusteella suunnittelemme ja muokkaamme seuraavaa ryhmäkertaa. Ryhmässä käytetyt ja toimiviksi havaitut leikit ja harjoitteet on esitetty tarkemmin ohjeivihossa.

2.4 Touhutassut-ryhmän tavoitteet

Liikuntaryhmässä huomioitavat tavoitealueet ovat fyysis-motoriset, kognitiiviset ja sosioemotionaaliset tavoitteet. Soveltavassa liikunnassa tulee kiinnittää erityisesti huomiota sosioemotionaalisiin tavoitteisiin. Sosioemotionaaliset tavoitteet liittyvät kokemuksiin, tunteisiin ja toisten ihmisten kanssa toimimiseen, esimerkiksi onnistumisen kokemusten saamiseen, sekä myönteisten liikuntakokemusten luomiseen. Fyysis-motorisilla tavoitteilla tarkoitetaan kuntoon, liikuntataitoihin ja fyysiseen toimintakykyyn liittyviä tavoitteita. Kognitiiviset tavoitteet käsittävät liikuntaan liittyvän tietoisuuden tavoitteet. (Rintala ym. 2012, 55.)

Tavoitteiden asettamista ja ryhmän suunnittelua helpottaa, jos osallistujille teetää ennen ryhmän aloitusta kyselyn, joka kartoittaa mm. osallistujien taitoja, toiveita, avuntarvetta, sekä ryhmään vaikuttavia terveydellisiä seikkoja. (Rintala ym. 2012, 54.) Tästä syystä ryhmäläisten vanhemmille teetettiin ennen ryhmän alkua täytettävä esitietolomake (Liite 5), mikä auttoi ohjaajia ymmärtämään, mitä asioita ryhmässä tulisi huomioida.

Touhutassut-ryhmän tavoitteet asetettiin Rintalan ym. (2012, 55) edellä mainittujen tavoitealueiden mukaan. Fyysis-motorisena tavoitteena on lasten motoristen perustaitojen eli tasapaino-, liikkumis- ja käsittelytaitojen sekä havaintomotoristen taitojen kehittymisen tukeminen. Sosioemotionaaliset tavoitteet ovat myönteisten kokemusten saaminen liikkumisesta, onnistumisen kokemukset

sekä sosiaalisten taitojen kehittyminen. Ryhmäläisten motoristen taitotasojen eroavaisuuden vuoksi emme asettaneet koko ryhmälle tarkempia tavoitteita. Touhutassut-ryhmän tavoitteena oli kuitenkin kehittää jokaisen lapsen motorisia taitoja heidän oman kehitystasonsa mukaisesti.

3 TOUHUTASSUT-RYHMÄN TEOREETTINEN PERUSTA

3.1 Kielellinen erityisvaikeus

Kielellinen erityisvaikeus tarkoittaa puheen ja kielen kehityksen viivästymistä, jonka arvellaan johtuvan aivojen toimintahäiriöstä. Kielellistä erityisvaikeutta esiintyy noin 7 prosentilla lapsista, mikäli lievät kielelliset erityisvaikeudet otetaan huomioon. Luotettavimmin kielellinen erityisvaikeus voidaan diagnosoida 4-6 vuoden iässä. Sen diagnosointi tapahtuu poissulkumäärittelyllä, eli poissulkien ensin muut mahdolliset diagnoosit. Häiriön syyn uskotaan johtuvan useimmiten perinnöllisten ja ympäristötekijöiden yhteisvaikutuksesta. Kielellinen erityisvaikeus vaikuttaa laajasti toimintakykyyn, vuorovaikutukseen ja osallistumiseen. (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010.)

Kielellinen erityisvaikeus voi ilmetä joko kielellisen ilmaisun, ymmärtämisen tai molempien ongelmana. Ilmaisun ja ymmärtämisen vaikeudet ilmenevät puutteellisena sanavarastona, käsitteiden hallinnan ongelmana ja puheen epäselvyytenä. Lisäksi ongelmia voi esiintyä kielioppirakenteiden ymmärtämisessä ja tuottamisessa, muistissa, sekä kuullun erottelussa. (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010.)

Lapsen arjessa kielellinen erityisvaikeus aiheuttaa usein motorista kömpelyyttä ja levottomuutta, sekä haasteita tarkkaavaisuuden, oppimisen, käytöksen, tunne-elämän, hahmottamisen, toiminnanohjauksen ja vuorovaikutuksen alueilla. Aikuiset voivat tukea lapsen selviytymistä arjessa hänen kasvu- ja toimintaympäristöllään. (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010.) Lasten, joilla on kielellinen erityisvaikeus, arjessa selviytymisestä on tehty useita tutkimuksia, minkä tuloksista voidaan huomata haasteita useilla eri alueilla. Esimerkiksi Mürsepp ym. (2011, 130-132) tutkimuksessaan selvittivät viisivuotiaiden lasten, joilla on kielellinen erityisvaikeus, motorisia taitoja, tunnonvaraista esineen tunnistamista sekä vuorovaikutustaitoja verrattuna samanikäisiin lapsiin, joiden kielenkehityksessä ei ollut havaittavissa

poikkeavuutta. Tutkimuksessa lapset, joilla oli kielellinen erityisvaikeus, saivat selkeästi huonommat tulokset kaikilla tutkimuksen osa-alueilla.

Kielellinen erityisvaikeus voidaan jakaa vaikeusasteen mukaan kolmeen luokkaan; lievä, keskivaikea ja vaikea. Rajanveto näiden välille on usein haastavaa ja samantasoiset vaikeudet voivat haitata eri lapsia eri tavoin. Kielellinen erityisvaikeus luokitellaan vaikeaksi, kun ongelmat haittaavat uuden oppimista, osallistumista vuorovaikutustilanteisiin, sekä lapsen tarvitessa puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja lähes kaikissa arjen tilanteissaan. (Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010.) Puhetta tukevia ja korvaavia keinoja ovat esimerkiksi eleet, viittomat, erilaiset kuvat, graafiset merkkijärjestelmät, esineet, ja kirjoittaminen (Selkeää ja saavutettavaa viestintää, 2013). Puhetta tukevat ja korvaavat keinot voivat olla avuksi kommunikoinnin helpottamisessa (Wijkamp ym. 2010, 274).

Touhutassut-ryhmässä kielellinen erityisvaikeus ilmenee esitietojen mukaan hyvin monimuotoisesti. Ryhmäläisillä on sekä ilmaisun, että ymmärtämisen vaikeuksia. Haasteet ilmenevät joillakin ryhmäläisillä myös hahmottamisen ja käyttäytymisen ongelmina, sekä aistiyliherkyytenä. Myös kielellisen erityisvaikeuden vaikeusasteet vaihtelevat ryhmäläisten välillä. Osalla ryhmäläisistä puheen tuottamisen ongelmat ilmenevät lähinnä pitkien lauseiden ja sanojen ilmaisun haasteina, kun taas osalla lapsista puheentuotto on hyvin vähäistä. Myös lasten ymmärtämisen taso vaihtelee paljon. Osalla ryhmäläisistä on arjessa kommunikoinnin tukena esimerkiksi eleet, ilmeet, tukiviittomat, kuvat tai piirtäminen. Kaikkien ryhmäläisten kotona ei ole käytössä puhetta tukevia keinoja.

3.2 Motorisen kehityksen ja kielellisen erityisvaikeuden yhteydet

Motorinen kehitys on motorisen käyttäytymisen jatkuvaa muutosta, jota tapahtuu läpi elämän. Motorinen kehitys tapahtuu yksilöllisesti, mutta taidot kehittyvät samassa järjestyksessä kaikilla, ja suunnilleen samassa iässä. Yleisestä kehityksen tahdistä voidaan päätellä, onko havainnoitava lapsi kehittynyt normaalisti. Lapsen motoriseen kehitykseen vaikuttavat geenien lisäksi kulttuuri ja ympä-

ristö. Motoriset toiminnot jaetaan hieno- ja karkeamotorisiin toimintoihin. Hienomotoriset toiminnot vaativat kehon pienten lihasten koordinoitua yhteistyötä, jotta voidaan suorittaa jokin tarkka toiminto kuten kirjoittaminen. Karkeamotoriset toiminnot taas vaativat useiden suurten lihasten koordinoitua toimintaa, joka mahdollistaa liikkumista vaativien tehtävien suorituksen, kuten juoksemisen ja hyppimisen. (Gallahue ym. 2012, 14-16.)

3.2.1 Motoriset perustaidot

Motoriset perustaidot ovat kahden tai useamman kehon osan tai raajojen osien järjestäytyneitä liikkeitä. Motoriset perustaidot jaetaan liikkumis-, käsittely- ja tasapainotaitoihin. Havaintomotoristen taitojen kehittyminen on edellytys motoristen perustaitojen kehittymiselle, kun taas motoristen perustaitojen oppiminen on edellytys lajitaitojen oppimiselle. (Gallahue ym. 2012, 186-187.)

Tasapaino voidaan määritellä asennonhallinnaksi erilaisissa liikkeissä ja asennoissa. Tasapaino onkin edellytys kaikelle liikkumiselle. Siihen vaikuttavat eri aistit kuten tunto- ja näköaisti sekä vestibulaarijärjestelmä ja proprioseptiikka. (Gallahue ym. 2012, 261.)

Liikkumistaitoja ovat motorisista perustaidoista ne, joiden avulla lapsi liikkuu tilassa paikasta toiseen. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi käveleminen, juokseminen, laukkaaminen, hyppiminen, kiipeäminen ja loikkiminen. Liikkumistaidot edellyttävät riittävää tasapainotaitojen kehittymistä. (Gallahue ym. 2012, 223-224.)

5-vuotiaan lapsen kävely on rytmikästä, ja myös kapealla viivalla kävely onnistuu sujuvasti. Juokseminen on tehokasta ja juoksunopeus kasvaa. Hyppääminen on kehittyntä ja lapsi pystyy hyppäämään korkeutta noin 30 cm sekä pituutta noin 90 cm. Lapselle kehittyy myös erilaisia tapoja hyppiä, esimerkiksi hyppely ja laukkahypyt onnistuvat 5-vuotiaalta lapselta. Tällöin lapsi myös oppii hyppimään yhdellä jalalla ja kiipeää aktiivisesti ja taitavasti. (Karvonen ym. 2000, 50-51.)

Käsittelytaidot ovat joukko motorisia taitoja, jotka edellyttävät jonkin esineen käsittelyä tai ohjaamista. Käsittelytaitoja ovat esimerkiksi heittäminen, kiinniotto, potkaiseminen, vierittäminen ja pompottaminen. (Gallahue ym. 2012, 191.) Käsittelytaidot edellyttävät havaintomotoristen ja motoristen toimintojen yhteistyötä (Gallahue ym. 2012, 273). 5-vuotias lapsi osaa ottaa pallon kiinni jo pelkillä käsillään ottamatta sitä syliin. Potkaisussa alaraajan liike eteen- ja taaksepäin on suuri. 5-6 ikävuoden aikana lapsi saavuttaa kehittyneemmän potkaisun sekä kiinniottamisen mallin. (Karvonen ym. 2000, 50–51; Gallahue ym. 2012, 205–212.)

Havaintomotoristen taitojen avulla lapsi käsittää omaa kehoaan suhteessa ympäristöön (Sääkslahti & Cantell 2001, 17). Havaitseminen on aktiivista toimintaa, jonka avulla lapsi saa tietoa ympäristöstään. Havaitseminen tapahtuu aistiensa avulla. Lapsen kehittyessä havaitseminen on yhteydessä motoristen taitojen oppimiseen. (Gallahue ym. 2012, 267-268,273.)

3.2.2 Motoriset vaikeudet lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus

Lapsista, joilla on kielellinen erityisvaikeus, suurella osalla on todettu motorisia vaikeuksia. Esimerkiksi suomalaisen tutkimuksen mukaan Movement ABC- testillä mitattuna 71 prosentilla lapsista, joilla on kielellinen erityisvaikeus, esiintyy motorista kömpelyyttä. Motorista kömpelyyttä ja hitautta oppia motorisia taitoja voidaan kutsua myös kehitykselliseksi koordinaatiohäiriöksi. (Ahonen ym. 2004, 175-176.) Kehityksellisellä koordinaatiohäiriöllä tarkoitetaan motorisia vaikeuksia lapsella, joka on älyllisesti normaalisti kehittynyt, eikä hänellä ole fyysisiä epämuodostumia ja neurologiset syyt ovat poissuljettavissa (Cermak & Larkin 2002, 5-6; Barnhart ym. 2003, 722). Lapsella saattaa olla ongelmia esimerkiksi tasapainossa, tarkkuudessa tai liikkeiden suunnittelussa (Ahonen ym. 2004, 176). On myös osoitettu, että motorisesti kömpelöt lapset kärsivät huonosta itsetunnosta ja he ovat usein myös muita lapsia onnettomampia (Cermak & Larkin 2002, 7-13). Finlay ja McPhillips (2013, 2538-2540) toteavat tutkimuksessaan, että lapsilla, joilla oli todettu kielellinen erityisvaikeus, oli merkittäviä vai-

keuksia motoristen tehtävien suorittamisessa. Lasten motorista kehitystä arvioitiin tutkimuksessa Movement ABC -testistön avulla. Tutkimuksessa todettiin, että lapset, joilla oli diagnosoitu kielellinen erityisvaikeus, suoriutuivat ketteryyttä vaativista tehtävistä, kiinniottamisesta sekä tasapainotehtävistä merkittävästi vertaisryhmiä heikommin. Tutkimuksessa Movement ABC -testin mukaan 50 % kielellisestä erityisvaikeudesta kärsivistä lapsista sijoittuu riskiryhmään ja 32 %:lla oli selviä motorisia vaikeuksia.

Touhutassut-ryhmässä lapset ovat motorisesti hyvin eritasoisia. Motorista kömpelyyttä esiintyy eri lapsilla eri alueilla. Ryhmässä lasten motorisia taitoja ei testata tai arvioida, mutta havainnoinnin ja videoiden pohjalta pystytään tekemään orientoivaa arviota lasten motorisista taidoista. Ryhmässä on mukana lapsia, joiden motoriset taidot vastaavat ikäluokan normaalia kehitystä. Kuitenkin osalla ryhmäläisistä motorisissa taidoissa on havaittavissa selkeää heikkoutta.

3.3 Sosiaaliset taidot ja niiden yhteys kielelliseen erityisvaikeuteen

Marton ym. (2005, 154-155) toteavat tutkimuksessaan, että lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus, on merkittävästi vertaisryhmäänsä heikommat sosiaaliset taidot. Haasteet sosiaalisissa taidoissa olivat havaittavissa esimerkiksi epäsovivien ongelmanratkaisukeinojen käyttönä. Lapset, joilla oli kielellinen erityisvaikeus, käyttivät vertaisryhmäänsä enemmän nonverbaalia viestintää, mikä ilmeni esimerkiksi tönimisenä. He olivat myös ikäisiään passiivisempia ja vetäytyvämpiä, ja heillä oli vaikeuksia liittyä meneillä olevaan toimintaan. Myös Fujikin ym. (2001, 101) tutkimuksessa saadut tulokset olivat merkittäviä; lapset, joilla oli kielellinen erityisvaikeus, olivat vetäytyvämpiä ja ikätasoisiaan vähemmän vuorovaikutuksessa muiden lasten kanssa.

Sosiaaliset taidot ovat opittuja taitoja, joiden avulla selviydytään sosiaalisista tilanteista. Sosiaaliset taidot kehittyvät mallioppimisen ja omien kokemusten kautta. Kasvatus ja palaute käyttäytymisestä kehittävät myös sosiaalisia taitoja. Lapsen sosiaalisten taitojen harjoittelu sekä oppiminen vaativat sanallista vahvistusta, palautetta, korjaamista ja palkitsemista. (Kalliopuska 1995, 8-9.)

Selviytyäkseen sosiaalisista tilanteista lapsen tulee ymmärtää muiden ihmisten toimintaa, ja tulkita toisten ihmisten tunteita sekä ilmaisuja oikein. Kielellinen vuorovaikutus on usein vastavuoroista ja edellyttää lapselta aloitteellisuutta, sekä kykyä vastata toisen aloitteisiin. Tyypillistä on, että kielellisessä kommunikointitilanteessa edetään nopeasti, on taustamelua, siirrytään yllättäen aiheesta toiseen, käytetään eleitä ja ilmeitä, jätetään lauseita kesken sekä tehdään nopeita päätöksiä. Lapsi, jolla on kielellinen erityisvaikeus, ei välttämättä kykene vastaanottamaan ja käsittelemään nopeasti etenevän keskustelun kielellisiä viestejä. Vuorovaikutustilanteita hankaloittaa myös puutteellisesti kehittynyt kyky havaita ei-kielellisiä viestejä. Lapsen tulisi kyetä tulkitsemaan toisen ihmisen eleitä, ilmeitä ja äänenpainoja. Sosiaalisesti taitava lapsi on myös tietoinen muiden ihmisten uskomuksista, toiveista, tiedoista ja reagointitavoista. Sosiaaliset taidot kehittyvät normaalin kehityksen ja oppimisen myötä. Varhaiset vuorovaikutussuhteet ja erilaiset tunnekokemukset vaikuttavat lapsen sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Vuorovaikutuksessa muihin ihmisiin lapsi oppii toimintamalleja, joiden ohjaamana hän toimii uusissa tilanteissa ja ihmissuhteissa. (Siiskonen ym. 2003, 254-257; Ahonen ym. 2004, 40.)

Lapselle luontainen tapa harjoitella sosiaalisia taitoja on leikki. Leikin kautta lapsi pääsee harjoittelemaan erilaisia rooleja ja havainnoimaan miten muut toimivat ja ilmaisevat itseään, mielipiteitään ja tunteitaan. Lapsilla on luontainen tarve päästä olemaan yhteydessä muihin lapsiin. Ryhmässä leikkimisessä korostuvat usein myönteiset tunteet ja rohkaistuminen. Onnistumisen tunne leikissä kasvattaa myös lapsen itsevarmuutta. (Rintala ym. 2005, 24, 93.)

Touhutassut-ryhmän tavoitteena on tukea lasten sosiaalisia valmiuksia. Perinteiset liikuntaleikit sisältävät paljon sosiaalisten taitojen harjoittelua. Erityisesti lasten sosiaalisia taitoja voidaan tukea yhteistoiminnallisten leikkien ja parityöskentelyn avulla. Esimerkkejä ryhmässä tarvittavista sosiaalisista taidoista ovat pettymyksensietokyky, ohjeiden ja sääntöjen mukaan toimiminen, sekä prososiaaliset taidot. Prososiaaliisiin taitoihin luetaan asioiden jakaminen, muiden auttaminen, yhteistyössä toimiminen ja empaattisuus muita ihmisiä kohtaan. (Leinonen 2013, 34-35.) Touhutassut-ryhmässä leikeistä tullaan jättämään pois kil-

pailunomaisuus, jolloin myös motorisesti heikommille lapsille voidaan tarjota onnistumisen kokemuksia.

3.4 Miten ohjata lasta, jolla on kielellinen erityisvaikeus

Esikouluikäisten, 5-6-vuotiaiden lasten, keskuudessa lasten yksilölliset erot motorisessa näkyvät selkeästi. Ryhmänohjaajan tulisi osata pitää lasten motivaatiota yllä rakentamalla tunnista kaikille lapsille sopivan haastava, mutta onnistumisen kokemukset mahdollistava. Liikunnan tulisi tapahtua leikin varjolla, jolloin 5-6-vuotias lapsi kykenee keskittymään jo pitkänkin aikaa tehtävään, mikäli tehtävä on sisällöllisesti kiinnostava. (Autio & Kaski 2005, 26-27.)

Soveltavan liikunnan ohjaamisessa toteutetaan samaa periaatetta kuin muusakin liikunnanohjauksessa: opetusta sovelletaan kunkin liikkujan yksilöllisten tarpeiden mukaan. Kun soveltavan liikunnan ohjaus on selkeää, tavoitteellista ja suunnitelmallista, se on strukturoitua liikunnanohjausta. Strukturoidussa ohjauksessa selkeys johtaa siihen, että liikkujan on helpompi hahmottaa toiminnan rakenne ja tavoitteet, suunnata tarkkaavaisuutta opetuksen sisältöön sekä jäsentää omaa oppimistaan. Strukturoitua ohjausta suositellaan käytettäväksi erityisesti, jos ohjattavilla lapsilla on kielellinen erityisvaikeus. Strukturoidussa liikunnanohjauksessa käytetään usein monikanavaista opetusviestintää. Esimerkiksi sanallisen ohjeen lisäksi voidaan näyttää suoritus, esittää se kuvin ja piirroksin, sekä aktivoida tuntoaistia. Usein jotkin välineetkin voivat ohjata oikeaan suoritukseen. (Rintala, ym. 2012, 53-54.) Lapset oppivat asioita eri tavoin, joten ohjaajan on hyvä osata käyttää monia ohjaustapoja (Nuori Suomi ry. 2012).

3.4.1 Ohjauskeinot

Ohjeita voidaan antaa visuaalisesti, verbaalisesti tai manuaalisesti. Lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus, visuaalinen ja manuaalinen ovat verbaalista tehokkaampia. Manuaalista ohjausta, eli tuntoaistin kautta annettavaa ohjausta, käytetään erityisesti kun tarkoituksena on korjata lapsen suoritusta. Visuaaliseen

na mallina voi toimia kuva, video tai ohjaajan antama malli. (Numminen 1996, 122-123 ; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 85). Myös Wellington ja Stackhouse (2011, 185) toteavat visuaalisen tuen edesauttavan oppimista lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Marton (2007, 1-2) tutkimusartikkelissaan kertoo, että mallin ottamisella on suuri rooli lasten motoristen, kielellisten ja sosiaalisten taitojen hankkimisessa. Lapset matkivat sekä toisiltaan, että aikuisilta oppiakseen uusia motorisia taitoja ja kommunikointikeinoja.

Visuaalisesti ohjattaessa on hyvä käyttää verbaalista ohjausta tukena, sillä se edistää lapsen sanavaraston kehittymistä. Verbaalisten ohjeiden on oltava selkeitä, yksinkertaisia ja lapselle ymmärrettävää kieltä. Ytimekkäästi kerrottujen ohjeiden tärkeimmät kohdat tulisi vielä toistaa selkeyden vuoksi, sillä lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus, on usein heikko työmuisti. Työmuistin resurssit eivät riitä sekä tiedon varastointiin että prosessointiin, jolloin erityisesti pitkien lauseiden ymmärtäminen on vaikeaa. Myös tilanteen rauhallisuus ja meluhaittojen estäminen ohjeistuksen aikana ovat erityisen tärkeitä verbaalisen ohjaamisen aikana. (Numminen 1996, 122-123 ; Heikinaro-Johansson & Kolkka 1998, 85 ; Montgomery 2003, 221-231.) Muun muassa Dispaldron ym. (2013, 7-11) tutkimuksen mukaan lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus, ympäristön tapahtumiin huomion kiinnittäminen, ja näiden asioiden sisäistäminen on heikkoa ja hidasta. Tämä vaikeuttaa lapsia ymmärtämään ympäriltä tulevaa suurta informaation määrää, ja he tarvitsevat sen sisäistämiseen enemmän aikaa.

Komentotyylinen ohjaus on tapa, jossa ohjaaja selittää ja näyttää tehtävän yhteisesti koko ryhmälle. Tämän jälkeen ohjaaja antaa aloitusmerkin, ja kaikki tekevät suoritusta samassa tahdissa, jonka ohjaaja määrää. Ohjaaja antaa palautteenkin yhteisesti kaikille, sillä suoritusten tarkka ohjaamisrytmi vaatii aikaa ja huomiota. Komentotyyliä käytetään tilanteissa, joissa ohjattava ryhmä on suuri. (Rintala ym. 2012, 57 ; Nuori Suomi ry. 2012.) Harjoitustyyliä käytetään eri suorituspisteitä, joiden kaikkien tehtävät ohjaaja selostaa ja näyttää niiden suorituspaikeilla. Pisteillä lapset harjoittelevat omaan tahtiinsa, mutta ohjaaja kuitenkin tarkkailee ja voi näin antaa palautetta sekä yksilöllisesti että yhteisesti. (Rintala ym. 2012, 57 ; Nuori Suomi ry. 2012.) Ohjatussa oivaltamisessa ohjaa-

ja esittää oppijoille kysymyksiä, jotka johdattelevat oppijoita keksimään ratkaisun annettuun tehtävään. Ohjaaja havainnoi suorituksia ja lisäkysymyksin ja vihjein antaa palautetta niin, että oppija itse oivaltaa oikeanlaisen ratkaisun. (Rintala ym. 2012, 57 ; Nuori Suomi ry. 2012.)

Touhutassut-ryhmässä pyritään aina ottamaan huomioon lasten eri vaiheet motorisessa kehityksessä. Tavoitteena on valita leikkejä, joiden avulla lapset koki-sivat onnistumisia, mutta jotka ylläpitäisivät myös motivaatiota ollessaan sopi-van haastavia. Ohjauksessa pyritään aina selkeyteen, ja ohjeiden antamiseen eri menetelmin, jotta mahdollisimman moni lapsista ymmärtäisi. Ohjauksessa käytetään verbaalisten lyhyiden ja selkeiden lauseiden tukena visuaalista tai manuaalista mallia. Ohjauksen tukena tullaan käyttämään erilaisia visuaalisia malleja esimerkiksi kuvia, piirtämistä ja mallintamista.

3.4.2 Palaute

Palaute on tietoa toiminnan ja liikkeen aiheuttamista vaikutuksista ja seurauk-sista ympäristöön. Sen tarkoitus on auttaa saavuttamaan tavoitteet ja motivoida oppijaa. Palautteen antamisessa erityisen tärkeää on, että se on todenmukais-ta. Palaute voidaan jakaa kahteen osaan: sisäiseen ja ulkoiseen palautteeseen. Sisäinen palaute saadaan kehon aistien ja sensoriikan kautta, kuten näkö-, kuu-lo- ja hajuaistin, sekä proprioseptiikan ja vestibulaarijärjestelmän kautta. Ohjaa-jan tulisi auttaa lasta havainnoimaan omaa toimintaansa, sillä lapsen kehityksen kannalta kaikkein opettavaisinta olisi juuri sisäisen palautteen saaminen. Ulkoi-nen palaute tukee sisäistä palautetta ja se saadaan toiselta henkilöltä. Ohjaaja voi antaa oppijalle palautetta suorituksesta tai sen tuloksesta esimerkiksi ver-baalisesti tai eleillä ja ilmeillä. Myös manuaalinen ohjaus lapsen toimintaa korja-tessa on yksi palautteenantamisen vaihtoehto. (Kauranen 2011, 382-383; Magill 2003, 269; Shumway-Cook & Woollacott 2012, 34; Autio & Kaski 2005, 83; Numminen 1996, 123.) Strukturoidussa liikunnassa tavoitteena on laatia sellai-sia tehtäviä, jotka antavat lapselle palautteen suorituksen onnistumisesta (Rin-

tala ym. 2012, 58). Tärkeää on myös oppijan kannustaminen ja onnistumisista iloitseminen. (Shumway-Cook 2012, 35.)

Schmidt ja Wrisberg (2000, 261–266) kuvailevat teoksessaan useita ulkoisen palautteen ominaisuuksia. Palaute voi olla motivoivaa, mikä saa henkilön nauttimaan tekemisestään enemmän, yrittämään kovempaa ja jaksamaan pidempään. Motivoivaa palautetta annetaan yleensä suorituksen aikana. Myös informatiivinen palaute annetaan suorituksen aikana. Informatiivisella palautteella ei kommentoida henkilön omaa suoritusta, vaan annetaan ohjeita parempaan suoriutumiseen, jolloin henkilö löytää oikean suunnan toimintaansa ja ymmärtää miten hänen tulisi toimia eri tavalla seuraavalla kerralla. Toiminnan jälkeen annettavan palautteen Schmidt ja Wrisberg luokittelevat vahvistavaksi palautteeksi, jota voi olla sekä positiivista, että negatiivista. Positiivisella vahvistavalla palautteella vahvistetaan todennäköisyyttä, että henkilö toistaa toimintansa tulevaisuudessa samalla tavalla, kun taas negatiivinen pyrkii estämään vastaavan toiminnan jatkossa. Positiivisella palautteella on todettu olevan negatiivista suurempia vaikutuksia. Vahvistava palaute olisi hyvä antaa samaan aikaan verbaalisesti ja nonverbaalisesti.

Touhutassut-ryhmässä palautetta tullaan antamaan kaikille lapsille suorituksen aikana sekä välittömästi suorituksen jälkeen, sillä lasten, joilla on kielellinen erityisvaikeus, voi olla vaikeaa ymmärtää jälkikäteen, mistä toiminnosta häntä keuhutaan. Erään tutkimuksen mukaan lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus, on vertaisryhmäänsä heikompi verbaalinen työmuisti, mutta visuaalinen työmuisti ei eroa vertaisryhmästä (Packiam Alloway & Archibald 2008, 9). Palautetta pyritään antamaan yhdistämällä eleitä ja ilmeitä verbaaliseen palautteeseen. Yritämme antaa lapsille aina positiivista palautetta, mikä motivoi lapsia ja saa heidät nauttimaan tekemisestä enemmän. Pyrimme huomioimaan harjoitteita suunnitellessa, että lapset saavat mahdollisimman paljon sisäistä palautetta suorituksen tuloksesta, esimerkiksi keilauksessa keilan kaatuminen.

3.5 Motoristen ja sosiaalisten taitojen harjoittelu ryhmässä

Lapsille, joilla on kielellisiä ja motorisia haasteita, sopii hyvin pienryhmätoiminta, missä harjoitellaan sosiaalisia ja motorisia taitoja. Pienryhmätoiminta motivoi erityislapsia harjoittelemaan haasteelliseksi kokemiaan toimintoja. (Leinonen 2013, 36.) Ryhmässä toteutettava motorinen kuntoutus tukee motoristen taitojen lisäksi vuorovaikutustaitoja, sekä itsetuntemusta ja itseilmaisua. Lapsi oppii paljon itsestään, ja rakentaa minäkuvaansa ja käsitystä itsestään (Salmivalli 2005, 33). Sosiaalinen ympäristö on yksi edellytys kielen kehitykselle. Sosiaaliset taidot kehittyvät, kun ryhmäläisellä on turvallinen paikka harjoitella erilaisia käyttäytymismalleja. Ryhmässä toimiminen opettaa myös ymmärtämään omia tunteita, sekä ottamaan huomioon muiden tunteet. Ryhmässä lapsi myös ilmaisee tunteitaan vapaammin, sillä lapset saavat toisiltaan sellaisia voimavaroja, joita aikuiset eivät heille voi tarjota. (Rintala ym. 2005, 48.) Vertaistensa kanssa toimiessa lapsi kokee asioita, joilla on vaikutusta hänen sopeutumiseensa ja hyvinvointiinsa. Ryhmässä lapsi saa tunteen johonkin kuulumisesta. (Salmivalli 2005, 15, 32.)

Tutkimuksissa on osoitettu, että 5-vuotiaat lapset hyötyvät motoriikan harjoittelusta ryhmässä. Ruotsalaisen Plessin ym. (2000, 183-188) julkaisemassa tutkimuksessa selvitettiin oliko kymmenen kerran motorisella ryhmäkuntoutusjaksolla vaikutuksia motorisesta koordinaatiohäiriöstä kärsivien 5-6-vuotiaiden lasten motoriikkaan. Tutkimuksessa toteutetulla ryhmäkuntoutusjaksolla harjoiteltiin motorisia perustaitoja, eli samoja mitä Touhutassut-ryhmässä. Tutkimuksessa todettiin osan lapsista hyötynneen ryhmästä, sillä heidän motoriset taitonsa olivat parantuneet. Erityisesti lievistä motorisista vaikeuksista kärsineiden lasten motoriikka oli kehittynyt, kun taas vaikeista motorisista ongelmista kärsivät lapset eivät hyötynneet merkittävästi interventtiosta. Vanhemmat kommentoivat ryhmän vaikuttaneen myös positiivisesti lasten itsevarmuuteen.

Myös Peensin ym. (2008, 319, 325-326) tutkimuksessa kehityksellisestä koordinaatiohäiriöstä kärsiville lapsille pidettävästä motorisesta ryhmäinterventtiosta oli lapsille hyötyä. Kahdeksan viikkoa kestävä, kaksi kertaa viikossa puoli tun-

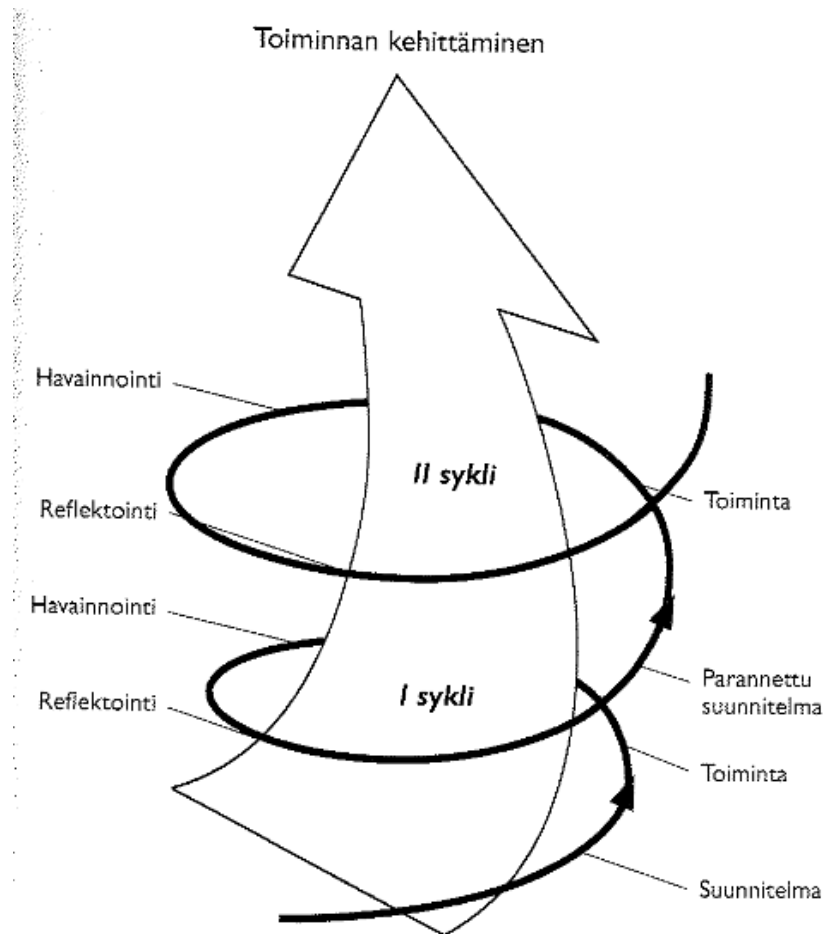
tia kerrallaan toteutuvan intervention jälkeen lasten motorisissa taidoissa oli havaittavissa kehitystä. Tutkimuksen tulokset olivat merkittäviä. Ryhmäkerroilla käytettiin tehtäväkohtaisia, kinesteettisiä ja sensoriseen integraatioon perustuvia toimintatapoja. Tällaisia olivat esimerkiksi kieriminen, hyppiminen, loikkiminen, laukkaaminen, erilaiset eläinkävelyt ja hienomotoriset tehtävät.

4 TOUHUTASSUT-RYHMÄN KEHITTÄMINEN

Touhutassut-ryhmä koostui viidestä 5-vuotiaasta lapsesta, joilla on todettu kielellinen erityisvaikeus. Ryhmä kokoontui kahdeksan kertaa kerran viikossa ja yhden ryhmäkerran kesto oli 45 minuuttia. Ohjaajan ja ryhmän toimintaa seurattiin videoinnin ja havainnoinnin avulla. Näiden havaintojen pohjalta ryhmätoimintaa lähdettiin kehittämään.

Ryhmän kehittämisen tueksi valittiin Kurt Lewinin kehittämä spiraalimalli (Kuva 1), jossa suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektio toistuvat peräkkäin luoden kehän, jonka myötä tutkija saa jatkuvasti uusia kehittämisideoita (Heikkinen ym. 2010, 80; Toikko & Rantanen 2009, 66). Kehittäminen spiraalimallin mukaan on pitkäjänteinen prosessi, joka alkaa toiminnan suunnittelulla ja toteutuksella. Toteutusta havainnoidaan, jonka jälkeen havainnoinnin pohjalta reflektoidaan, eli arvioidaan toteutuksen onnistumista. Arvioimalla pohditaan, mikä toteutuksessa toimi ja mitä tulisi kehittää. Spiraalin seuraava kierros aloitetaan suunnittelemalla seuraavaa toteutusta edellisen kierroksen reflektoinnin pohjalta. Käytännössä aina edellisillä kerroilla hyviksi todettuja käytäntöjä pyritään hyödyntämään, kun taas epätoimivia ratkaisuja pyritään korjaamaan ja kehittämään. (Toikko & Rantanen 2009, 66–67). Näin Touhutassut-ryhmän avulla etsittiin toimivia leikkejä, motorisia harjoitteita sekä ohjauskeinoja, joilla voidaan tukea lapsen oppimista, ymmärrystä ja kehitystä, kun hänellä on kielellinen erityisvaikeus.

Kuva 1. Spiraalimalli (Heikkinen ym. 2010, 81).

4.1 Touhutassujen ensiaskeleet

Suunnittelimme Touhutassut-ryhmän ensimmäisen kerran sen mukaan, mitä 5-vuotiaan tulisi lapsen normaalikehityksen teorian mukaan osata. Lisäksi suunnittelimme, kuinka leikkejä voidaan helpottaa, mikäli ne olisivat liian haastavia ryhmämme lapsille. Suunnitteluvaiheen aikana valitsimme Touhutassut-ryhmän rakenteen, leikit ja motoriset harjoitteet sekä ohjauskeinot kirjallisuuden ja tutkimustiedon perusteella. Touhutassut-ryhmän edetessä lähdimme kokeilemaan

ja kehittämään teorian pohjalta valitsemiamme leikkejä, harjoitteita ja ohjauskeinoja.

Rakenne

Ensimmäinen Touhutassut-ryhmä alkoi *alkupiirillä*, jossa toivotimme lapset tervetulleiksi ryhmään, esittelimme itsemme ja kerroimme mitä Touhutassut-ryhmässä tullaan tekemään. Alkupiirissä kävimme läpi nimikylttien avulla ketkä lapsista olivat paikalla ja jokainen lapsi sai nimikyltin rintaansa. Ensimmäisen kerran tutustumisleikiksi valitsimme nimileikin, jossa palloa vierittämällä käytiin yhdessä läpi jokaisen lapsen nimi. Koimme alkupiirin hyväksi vaihtoehdoksi orientoitua ryhmään, joten päätimme myös jatkossa toteuttaa alkupiirin. Tutustumisen ja muiden huomioimisen vuoksi koimme myös tärkeäksi aina alkupiirissä käydä läpi kaikkien nimet ja kuulumiset. Lisäksi *alkupiirissä käytiin kuvakorttien avulla läpi, mitä ryhmäkerran aikana tullaan tekemään*. Kuvakortit olivat esillä koko ryhmäkerran ajan, jolloin lapset pystyivät seuraamaan ryhmäkerran kulkua. Myös Ahosen ja Siiskosen (2004, 167-168) mukaan lasten, joilla on kielellinen erityisvaikeus, aikakäsityksen ja tapahtumien järjestyksen ymmärtämistä voidaan helpottaa kuvien avulla. Yksinkertaiset kuvat tulevista tapahtumista käydään yhdessä läpi lasten kanssa, jolloin he ymmärtävät mitä on tapahtumassa. Samankaltaisia havaintoja saimme myös Touhutassut-ryhmässä.

Alkupiirin jälkeen vuorossa oli *toiminnallinen vaihe*, jossa motorisia taitoja harjoiteltiin erilaisten leikkien ja temppuratojen avulla. Ennen ryhmäkerran loppumista *rentouduttiin* yhdessä erilaisilla rentoutumisharjoituksilla. Ryhmäkerta päätettiin *loppupiiriin*. Loppupiirissä kokoonnuttiin miettimään yhdessä ryhmäkerran kulkua, ja jokainen lapsi sai vuorollaan näyttää kuvakorteista mikä ryhmäkerran leikeistä oli mieluisin. Ensimmäisellä ryhmäkerralla lapsille jaettiin Touhutassutpassi (Liite 6), johon he saivat jokaisen ryhmäkerran päätteeksi valita haluamansa tarran. Ryhmäkerran päätteeksi poistuimme kaikki yhdessä, mikä oli hyvä tapa opettaa lapsia huomioimaan muita.

Strukturoitu rakenne, joka toistui aina samassa järjestyksessä, tuntui heti ensimmäisen kerran jälkeen toimivalta ja sitä päätettiin noudattaa kaikilla ryhmä-

kerroilla. Myös Leinosen (2013, 37) kuvaamassa erityisryhmässä todettiin ryhmäkertojen toistuvan toimintarakenteen luovan erityislasten tarvitsemaa selkeyttä ja rajoja.

Palaute

Touhutassut-ryhmässä lapsille annettiin motivoivaa palautetta suorituksen aikana tai heti sen jälkeen. *Annettu palaute oli positiivista ja sen avulla pyrittiin rohkaisemaan ja innostamaan lapsia.* Annoimme satunnaisesti myös informatiivista palautetta, jolloin emme kommentoineet lapsen suoritusta, vaan annoimme vaihtoehtoisen suoritustavan. Jos esimerkiksi pallon heittäminen yläkautta oli vaikeaa, näytimme lapselle, kuinka heittää alakautta. Harjoitteet pyrittiin valitsemaan niin, että lapset saisivat sisäistä palautetta suorituksen tuloksesta. Totesimme heti ensimmäisellä kerralla näiden olevan toimivia tapoja antaa palautetta, joten jatkoimme palautteen antamista näiden periaatteiden mukaisesti.

Sosiaaliset taidot

Ensimmäisellä kerralla yhteiseksi säännöksi sovittiin, että ohjeet kuunnellaan aina hiljaa istuen. Alkuun emme sopineet mitään yhteistä merkkiä, josta leikki loppuu tai keskeytetään. Totesimme kuitenkin heti ensimmäisen leikin aikana, että lasten huomion kiinnittämiseen olisi hyvä olla tietty *äänimerkki*. Taputus toimi seuraavien leikkien aikana äänimerkkinä, mikä oli kohtalaisen toimiva, mutta sekoittui helposti taustahälyyn. Seuraavalla ryhmäkerralla käytimme pilliä äänimerkkinä, mikä toimi taputusta tehokkaammin. Jokaisesta pillinpuhalluksesta leikki keskeytyi ja lasten tuli pysähtyä kuuntelemaan seuraavat ohjeet. Pilli havaittiin toimivaksi vaihtoehdoksi ja sitä käytettiin jatkossa kaikilla ryhmäkerroilla. Samankaltaisia havaintoja äänimerkin toimivuudesta on tehnyt myös Leinonen (2013, 38) erityisryhmässään.

Motoriset harjoitteet ja niiden ohjaaminen Touhutassut-ryhmässä

Käytimme alusta asti *multisensorista ohjaustapaa*, eli verbaalisten ohjeiden kertomisen lisäksi ohjeita havainnollistettiin visuaalisesti. Ensimmäisillä kerroilla käytimme verbaalisten ohjeiden tukena paljon *kuvakortteja*, joilla pyrimme hel-

pottamaan ohjeiden ymmärtämistä. Kuvakorteissa oli leikkien tärkeimmät vaiheet. Kuvakortit tukivat ohjeiden ymmärtämistä, mutta huomasimme esimerkiksi temppuratoja ohjatessamme *ohjaajan näyttämän mallin* toimivan paremmin. Ohjaajan näyttämä malli toimi myös piirtämällä ohjaamista tehokkaammin. Piirtämisen hyvänä puolena oli, että se auttoi lapsia suuntaamaan tarkkaavaisuutensa ohjeisiin. Käytössä oli myös jatkuvasti paljon keholla viestimistä; *eleillä ja ilmeillä, sekä yksinkertaisilla viittomilla* oli tehokasta tukea puhetta.

Kahdella ensimmäisellä kerralla valitsimme ensimmäiseksi leikiksi hipan. Ensimmäisellä kerralla suurimmaksi ongelmaksi osoittautui leikkialueen rajaaminen. Aluksi rajat annettiin liikuntasalin lattiassa olevien viivojen mukaan. Raja-viivojen ymmärtämistä yritettiin vahvistaa lisäämällä viivojen päälle värilliset matot. Lasten oli kuitenkin vaikea ymmärtää rajoja, jolloin leikki keskeytettiin ja alueen rajausta pyrittiin konkretisoimaan kulmiin laitettavien rajakiilojen avulla. Rajakiilatkaan eivät olleet riittävän konkreettinen ratkaisu, joten seuraavalla kerralla päätimme rajata alueen pitkien penkkien avulla, jolloin pääsy salin toiselle puolelle estyi. *Alueen konkreettinen raja*us penkkien avulla toimi myös kaikissa muissa leikeissä, joissa lapset saivat liikkua tilassa vapaasti.

Hippa-leikeissä haasteeksi osoittautui myös lasten eri roolit. Lapset ottivat paljon mallia toisiltaan, jolloin heidän oli vaikea ymmärtää, että kiinniottajalla oli eri tehtävä kuin muilla lapsilla. Kokeilimme myös hippa-leikkiä, missä oli mahdollista pelastaa kiinnijäänyt lapsi. Lasten oli vaikea ymmärtää pelastamisen käsite ja hahmottaa, ettei kiinniottajan kuulu käydä pelastamassa kiinnijääneitä. Myös muissa leikeissä oli haastavaa jos lapsilla oli eri roolit tehtävän aikana.

Ensimmäisellä kerralla energiaa purkavan leikin jälkeen motorisia taitoja harjoiteltiin temppuradan avulla. Temppurata toteutettiin käymällä ensin yhdessä läpi kaikki harjoituspisteet, jonka jälkeen jokainen lapsi lähti yksin, omilta pisteiltään suorittamaan temppurataa. Lasten oli kuitenkin haasteellista muistaa annettuja ohjeita, kun tehtävä tuli suorittaa yksin. Touhutassut-ryhmässä ohjaajan apuna oli myös toinen opiskelija, jolloin ohjaajat pystyivät jakautumaan auttamaan lapsia pisteille. Jotta temppurata olisi helpompi suorittaa ja yhden ohjaajan apu riittäisi, päätimme seuraavilla kerroilla suorittaa temppuradan yhdessä ryhmänä.

Temppuradan suorittaminen ryhmänä toimi paremmin, sillä lasten oli helpompi muistaa pisteen suoritusohjeet. Ohjaaja pystyi myös paremmin kannustamaan lapsia, huolehtimaan turvallisuudesta ja antamaan palautetta. Näin ohjaaja pystyi antamaan lapsille myös lisää ohjeita tehtävän helpottamiseksi tai vaikeuttamiseksi kunkin lapsen taitotason mukaisesti.

4.2 Haparoivin askelin eteenpäin

Motoriset harjoitteet ja niiden ohjaaminen Touhutassut-ryhmässä

Havaittuamme ensimmäisten kertojen aikana ohjaajan näyttämän mallin toimivan parhaiten verbaalisten ohjeiden tukena, pyrimme pääasiassa käyttämään tätä ohjauskeinoa. Kuvakortteja käytimme edelleen alkupiirissä ryhmäkerran ohjelman läpikäymiseen, sekä haastavien käsitteiden selittämiseen. Käytimme kuvakortteja myös leikkien aikana tukeaksemme ohjeiden ymmärtämistä ja lasten omaa aktiivista osallistumista. Esimerkiksi leikeissä, joissa piti liikkua eri eläinten tavoin, näytimme eläimen kuvaa mallintamisen sijaan, jolloin lapset oivalsivat itse eläimen liikkumistavan. Kuvakortteja käytettiin myös tuttujen leikkien ohjeiden mieleenpalauttamisessa. *Havaittuamme sekä kuvakorttien, että mallintamisen olevan toimivia, käytimme niitä rinnakkain verbaalisen ohjauksen tukena.* Myös Wellington ja Wellington (2002, 87) suosittelevat multisensorista lähestymistapaa opetettaessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, sillä se antaa kaikille oppilaille mahdollisuuden oppia itselleen parasta tapaa hyödyntäen. Pelkkä puhutun tai kirjoitetun kielen käyttäminen ei ole riittävää opetettaessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, vaan tukena tulisi käyttää esimerkiksi kuvia, kaavioita ja symboleja. *Kuvien tulisi olla selkeitä, ja niiden olisi selkeyden vuoksi paras olla valkoisella pohjalla.* Touhutassut-ryhmässäkin pyrittiin käyttämään mahdollisimman selkeitä ja yksinkertaisia kuvia. Totesimme myös, että *verbaaliset ohjeet on hyvä pitää mahdollisimman yksinkertaisina, selkeinä ja rauhallisina.*

Temppurata todettiin hyväksi tavaksi harjoitella monia erilaisia motorisia taitoja. Myös lapset kokivat temppuradan erityisen mielekkääksi. Temppurataa kehitet-

tiin kevään kuluessa jatkuvasti. Temppuradan muuttaminen ryhmässä suoritettavaksi oli toimiva ratkaisu, mutta toisaalta se toi myös omat haasteensa. Erityisen haastavaa monille lapsista oli oman vuoron odottaminen, sekä jonossa kulkeminen ja oman paikan hahmottaminen. Oman vuoron odottamista yritettiin helpottaa seuraavilla kerroilla lisäämällä temppuradan eri pisteiden välille *odotuspaikaksi* jumppamatto. Jumppamaton lisääminen odotuspaikaksi rauhoitti selkeästi odotustilannetta. Odotuspaikkaa kehitettiin huomioimalla pisteen väri, niin että jokaisella odotuspisteellä oleva jumppamatto oli samanvärisen. Myös Wellington ja Wellington (2002, 87) toteavat selkeän asioiden merkitsemisen esimerkiksi värikoodein auttavan lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Myös muissa leikeissä käytettiin *ohjauksen tukena värejä*. Esimerkiksi maa-meri-laiva –leikissä lasten muistamista tuki eriväriset matot. Mattojen värit valittiin tukemaan mielikuvia, eli esimerkiksi meri oli sininen. Oli tärkeää, että värit olivat aina samat, jolloin johdonmukaisuus tuki lasten muistamista. Leikkiä ohjatessa myös kuvakorttiin oli piirretty samat värit.

Ajoittain keskittyminen tehtävään aiheutti lapsille haasteita. Lisätäksemme lasten keskittymistä meneillä olevaan leikkiin, tehtävän suoritustapaa vaihdeltiin. Tehtävä tuli suorittaa esimerkiksi voimakkaasti jaloilla tömistellen tai hyvin hiljaa hiipien. Hiljainen ja tahdiltaan rauhallinen tekeminen auttoi lapsia selkeästi keskittymään toimintaansa, kun taas reippaan ja riehakkaan tekemisen myötä lapset pääsivät purkamaan energiaansa. *Vaihtelun avulla mielenkiinto leikkiä kohtaan pysyi yllä pidempään*. Levottomuutta aiheutui myös jos leikki tai harjoite ei ollut sopivan tasoinen lapsille. Huomasimme, että *varalla oli hyvä aina olla muutama leikki*, joilla ohjaaja pystyi korvaamaan huonoksi havaitun leikin tilanteeseen sopivalla. Leikkien *eritasoiset variaatiot* oli myös hyvä olla aina valmiiksi suunniteltuna, jotta ohjaaja pystyi nopeasti muuntamaan tehtävää. Myös tämä tuki lasten mielenkiinnon ylläpysymistä.

Tukeaksemme kaikkien *onnistumisen kokemuksia ja yhteistoiminnallisuutta*, kokeilimme suorittaa joitain leikkejä käsi kädessä. Tehtäviä suoritettaessa käsi kädessä lasten oli huomioitava kaikkien motoriset taidot, eivätkä lasten eroavat taitotasot korostuneet. Esimerkiksi maa-meri-laiva –leikki toimi hyvin käsi kä-

dessä suoritettuna, jolloin kukaan lapsista ei ollut ensimmäinen eikä viimeinen. Muiden huomioiminen oli alkuun lapsille hieman haastavaa. Koska käsi kädessä ryhmässä liikkuminen tuotti alkuun vaikeuksia, päätimme kokeilla toimisiko leikki paremmin, jos ohjaaja olisi aluksi mukana. Ohjaajan oltua hetken mukana leikissä, lapset oivalsivat miten säädellä omaa nopeuttaan ryhmän mukaan.

4.3 Taitavasti tassutellen kohti päätöstä

Sosiaaliset taidot

Touhutassut-ryhmässä ilmeni ajoittain levottomuutta. Joissain tilanteissa joku lapsista ei halunnut suorittaa ohjattua tehtävää tai osallistua leikkiin. Välillä ilmeni myös ylimääräistä riehumista kesken leikkien. Mitään yleistä sääntöä tällaisiin tilanteisiin ei ollut, mutta ohjaajien kesken oli sovittu, että apuohjaaja siirtää kyseisen lapsen hetkeksi leikistä *syrjään rauhoittumaan*. Syrjään siirtäminen toimi joidenkin lasten kohdalla hyvin, mutta osan kohdalla menettelytapa lisäsi huomionhakuisuutta, jolloin vastaavaa käytöstä ilmeni jatkossakin. Ohjaajien kesken olisi tullut sopia johdonmukaisemmat tavat toimia tällaisissa tilanteissa. Lapsen suuttuessa tai rikkoessa sääntöjä myös Leinosen (2013, 38) mukaan hyvä keino rauhoittaa tilanne olisi lapsen pyytäminen sivuun rauhoittumaan. Lapsen rauhoituttua häntä tulisi kehua ja ottaa jälleen mukaan toimintaan.

Muutaman kerran lasten välille syntyi pientä riitaa väärinkäsitysten vuoksi. Lapsille saattoi tulla keskenään väärinymmärryksiä sosiaalisten taitojen haasteiden sekä kommunikoinnin vaikeuksien vuoksi. Pari kertaa riita päättyi pieneen tönäisyyyn tai huitomiseen. Leinonen (2013, 35) on kuvaamassaan erityislasten liikuntaryhmässä todennut, että ohjaajalla on suuri merkitys sosiaalisten taitojen harjoittelussa. Ohjaaja antoi mallia kohteliaista käytöstavoista ja puuttui aggressiivisten tilanteiden uhkiin jo ennen tilanteiden syntymistä etsimällä yhdessä lasten kanssa sopivan tavan ratkaista riita. Touhutassut-ryhmässä tilanteet muodostuivat ajoittain niin nopeasti, ettei niitä pystytty ennalta estämään. *Tilanteet käytiin läpi yhdessä ohjaajan avustuksella positiivisissa merkeissä ja riidan osapuolet pyysivät toisiltaan anteeksi*. Tämä oli toimiva menettelytapa ja näin

kenellekään ei jäänyt riitatilanteen jälkeen pahaa mieltä. Myös Webster-Strattonin ja Reidin (2004, 97) tutkimus osoittaa, että positiivisen palautteen antaminen negatiivisen sijaan vahvistaa lapsen sosiaalisia taitoja, jolloin hän oppii selviytymään esimerkiksi konfliktitilanteissa käyttäytymättä aggressiivisesti.

Alkuun lapset ottivat vain vähän kontaktia toisiinsa, jonka vuoksi yritimme kehittää leikkejä yhteistoiminnallisemmiksi. Esimerkiksi ilmapalloa pomputettiin alkuun yksin. Jotta lapset toimisivat enemmän ryhmänä, annettiin seuraavalla kerralla lapsille vain yksi ilmapallo, joka heidän tuli yhdessä pitää ilmassa. Leikki oli toimiva ja hauska tapa harjoitella käsittelytaitoja yhdessä. Vuorovaikutus lasten välillä myös lisääntyi leikin aikana.

Motoriset harjoitteet ja niiden ohjaaminen Touhutassut-ryhmässä.

Lisätäksemme temppuradan mielekkyyttä ja helpottaaksemme lasten keskittymistä siihen, lisäsimme viimeisillä ryhmäkerroilla temppuratoihin juonen. Juoneen liittyen käytimme tehtävissä *mielikuvia*, jolloin lapset eläytyivät tehtäviin yhä paremmin. Mielikuvat ja juoni innostivat ja motivoivat lapsia suorittamaan haastavampiakin tehtäviä. Yksi lasten suosikeista oli esimerkiksi merirosvoseikkailu temppuradalla. Temppurataa ohjatessamme huomasimme, että se olisi paras rakentaa *selkeään järjestykseen*, etenevään ratamaiseen muotoon. Koecilimme neljännellä kerralla pallorataa, jonka pisteet oli sijoitettu rinnakkain. Tällöin lapset eivät ymmärtäneet, että tehtävän suoritettuaan heidän tulisi siirtyä viereiselle pisteelle, ei eteenpäin. Vaikka alkuun mainitsimme ryhmässä suoritettavan temppuradan mahdollistavan eri haastetasojen asettamisen, osoittautui se kuitenkin yllättävän hankalaksi. Annettuamme tehtävään yleisen ohjeen, pyrimme *vaikeuttamaan tai helpottamaan tehtävää yksilöllisesti lapsen motoriseen taitotasoon nähden*. Haasteeksi osoittautui se, että lapset matkivat paljon toisiltaan, jolloin seuraava lapsi otti aina edelliseltä mallia. Riippuen edellisen lapsen taitotasosta, oli tehtävä seuraavalle lapselle usein joko liian haastava tai helppo.

Myös muissa leikeissä käytettiin apuna mielikuvia. Mielikuvat tukivat selkeästi leikin ohjeiden ymmärtämistä. Alkukerroilla leikimme tunnelipalloleikkiä, joka osoittautui haasteelliseksi lapsille. Huomattuamme mielikuvien tukevan lapsia tempuradoissa, kokeilimme niiden käyttöä myös muissa leikeissä. Esimerkiksi juuri tunnelipalloleikissä pallon nimeäminen junaksi, joka kulkee lasten jalkojen väliin muodostuvan tunnelin läpi, lisäsi lasten mielenkiintoa ja auttoi ohjeiden ymmärtämistä.

Leikit, jotka olivat lapsille alkuun haastavia ymmärtää, helpottuivat kun *ohjaaja osallistui leikkiin* kunnes lapset ymmärsivät leikin idean. Ohjaajan osallistuminen helpotti myös leikkejä, joissa oli haastavia käsitteitä kuten kehonosat. Näin lapset pystyivät ottamaan mallia ohjaajalta, elleivät itse oivaltaneet mitä tulisi tehdä. Kuten aiemmin mainitsimme, esimerkiksi hippaleikeissä osoittautui haasteeksi lasten eri roolit leikin aikana. Tällaisissa leikeissä oli selkeyttävää, kun *ohjaaja suoritti muista poikkeavan roolin*. Kun lapsilla oli kaikilla sama rooli, leikit toimivat hyvin.

Yleisesti leikeissä toimivimmaksi tavaksi ohjata osoittautui *komentotyylinen ohjauskeino*. Harjoitustyyli, jossa lasten olisi tullut suorittaa tehtäviä itsenäisesti, ei toiminut. Lasten oli hankala muistaa pisteiden suoritusohjeet. Kuitenkin harjoitustyyliille ominainen tapa suorittaa tehtäviä eri pisteillä oli toimiva ja mielekäs. *Ohjattua oivaltamista* pyrimme käyttämään aina sen ollessa mahdollista, sillä se aktivoi lapsia ajattelemaan itse. Esimerkiksi erilaisilla esteradoilla lapset saivat itse keksiä keinoja, joiden avulla este voitiin ylittää.

Ryhmän edetessä yritimme nostaa joidenkin leikkien vaikeustasoa. Esimerkiksi lapsille helpon maa-meri-laiva –leikin vaihdoimme hieman vaativampaan auto-vene-bussi –leikkiin. Leikissä oli muuten samat säännöt kuin maa-meri-laiva –leikissä, mutta lisäksi pisteillä oli erilaiset tehtävät. Leikistä tuli kuitenkin liian haastava, eivätkä lapset ymmärtäneet leikin ohjeita. Tämän vuoksi palasimme takaisin hyväksi todettuun maa-meri-laiva –leikkiin. HavaitSIMME *yksinkertaisten leikkien olevan kaiken kaikkiaan toimivia*. Käsittelytaitoja oli esimerkiksi helppo harjoitella pompottamalla ilmapalloa musiikin soidessa tai kuljettamalla herne-pussia eri tavoin. Toimivia tapoja harjoitella liikkumistaitoja olivat esimerkiksi eri

eläinten tapaan liikkuminen sekä junamatka liikkumismaihin -leikki, jossa lasten tulee kulkea junassa ja veturin käskyn mukaan pysähtyä maihin, joissa liikutaan eri tavoin.

Toisto osoittautui tehokkaaksi tavaksi harjoitella motorisia taitoja. Samoja leikkejä ja harjoitteita toistettiin eri ryhmäkerroilla, jolloin leikit tulivat lapsille tutuiksi. Ensimmäistä kertaa tehtävää suorittaessa lasten tuli keskittyä paljon tehtävän ohjeiden ymmärtämiseen. Seuraavilla kerroilla huomiota ei tarvinnut suunnata enää ohjeisiin ja sääntöihin, jolloin lapset pystyivät heittäytymään paremmin leikin tai harjoitteen suorittamiseen. Koimme, että näin lapset saivat ryhmässä onnistumisen kokemuksia ja lasten itsevarmuus kohosi.

4.4 Yhteenveto

Yhteenvetoon olemme koonneet kaikki kehittämistyössämme toimiviksi havaitut keinot.

Rakenne

Ryhmän strukturoitu rakenne helpotti lasten orientoitumista ryhmään. Ryhmän rakennetta selkeyttää, jos ryhmäkerta sisältää alkupiirin, toiminnallisen vaiheen sekä loppupiirin. Ryhmäkerran päättämistä rauhoittaa, jos ennen loppupiiriä pidetään loppurentoutus. Lasten orientoitumista ryhmäkertaan helpottaa, jos ryhmäkerran rakenne käydään läpi alkupiirissä kuvakorttien avulla. Kuvat on hyvä jättää esille koko ryhmäkerran ajaksi.

Motoriset harjoitteet

Yksinkertaiset leikit, joissa ei ole monimutkaisia sääntöjä, toimivat parhaiten. Motorisia harjoitteita valitessa tulee ottaa huomioon lasten motorinen taitotaso. Harjoitteita tulee pystyä muokkaamaan, jotta jokaisen lapsen yksilöllinen taitotaso voidaan huomioida. Toimiva tapa lisätä haastetta useisiin tehtäviin, on vaikeuttaa liikkumistapaa, jolla tehtävä tulee suorittaa. Koska eri roolien ymmärtäminen leikeissä on lapsille haastavaa, on leikit hyvä valita niin, että kaikki lapset pääsevät suorittamaan samaa roolia. Ohjaaja voi suorittaa poikkeavan roolin,

esimerkiksi hippaleikissä. Temppuratojen avulla on helppo harjoitella monia erilaisia motorisia taitoja.

Sosiaaliset taidot

Alku- ja loppupiiri ovat toimiva tapa harjoitella vuorovaikutustilanteita. Niissä lapset pääsevät ilmaisemaan omia ajatuksiaan ja mielipiteitään. Alku- ja loppupiiri opettavat myös kuuntelemaan toisia.

Riitatilanteet on hyvä ratkaista ryhmässä positiivisissa merkeissä ohjaajan avustuksella. On tärkeää, että lapset oppivat virheistään ja pyytävät anteeksi toisiltaan. Lasten poiketessa säännöistä tai riehuessa, toimiva tapa rauhoittaa ryhmätilanne on siirtää kyseinen lapsi hetkeksi leikistä syrjään rauhoittumaan.

Yhteisleikkien avulla voi hyvin tukea sosiaalisten taitojen kehitystä. Yhteistoinnallisten leikkien avulla vuorovaikutus lasten välillä lisääntyy ja lapset oppivat paremmin huomioimaan toisiaan. Yhteisleikeissä kukaan ei joudu olemaan yksin esillä, jolloin lasten motorinen eritasoisuus ei korostu.

Oman vuoron odottaminen ja muiden huomioiminen on lapsille haasteellista, taitoja on kuitenkin hyvä harjoitella ryhmässä. Vuoron odottamisen ymmärtäminen helpottuu, kun omaa vuoroa tulee odottaa tietyssä paikassa. Toimiva tapa harjoitella muiden huomioimista on suorittaa tehtäviä yhdessä ryhmänä, esimerkiksi käsi kädessä, jonona tai pareittain. Myös yhteinen tavoite leikin suorittamiseksi saa ryhmäläiset toimimaan yhdessä.

Ryhmässä lapset pääsevät harjoittelemaan kokonaisvaltaisesti sosiaalisia taitoja. Ryhmässä lapset huomaavat, että muilla on samankaltaisia haasteita. Lasten itsevarmuuden lisääntymisen ja rohkaistumisen kannalta ryhmästä saatava vertaistuki on erityisen tärkeää.

Ohjaus

Ohjattaessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, verbaalisten ohjeiden tulee olla selkeitä ja ytimekkäitä. Lauseiden on oltava lyhyitä ja verbaalisia ohjeita on annettava vähän kerrallaan. Kuvat ovat toimiva tapa tukea verbaalista ohja-

usta. Käytettävien kuvien on oltava selkeitä. Kuvilla voidaan auttaa lapsia ymmärtämään vaikeita käsitteitä. Verbaalisen ohjeistuksen tukena on myös hyvä käyttää paljon ohjaajan näyttämää mallia. Visuaalinen mallintaminen on toimivin tapa tukea lasten ymmärrystä. Lapsia ohjattaessa on huomioitava myös, että lapset ottavat paljon mallia toisiltaan. Ohjaajan on muistettava tämä erityisesti lasten suorittaessa tehtäviä peräkkäin. Tällöin ohjaajan on huomioitava jokainen lapsi yksilönä. Lasten kanssa kommunikoitaessa eleillä ja ilmeillä voi elävöittää puhetta, mikä myös tukee puheenymmärrystä.

Selkeät säännöt kaikissa ryhmäkerran toimissa ovat tärkeitä. Lasten keskittymisen helpottamiseksi säännöt on hyvä kerääntyä kuuntelemaan rauhallisesti istuen tiettyyn paikkaan. Ryhmätilanteen hallitsemiseksi on hyvä sopia äänimerkki, jonka myötä lasten tulee pysähtyä ja istuutua kuuntelemaan seuraavat ohjeet. Tilan rajaaminen konkreettisesti auttaa lapsia hahmottamaan leikkialueen.

Lasten ymmärryksen ja mielenkiinnon tukena kannattaa käyttää mielikuvia. Mielikuvien avulla voidaan lisätä motivaatiota ja heittäytymistä leikkiin tai harjoitukseen. Myös värien avulla voidaan tukea hyvin ohjeiden ymmärtämistä, esimerkiksi värikoodit voivat helpottaa muistamista. Leikkejä on helppo rytmittää musiikin avulla.

Leikkejä ja harjoitteita on hyvä toistaa useampia kertoja, jotta lapset pystyvät paremmin keskittymään harjoitteen suorittamiseen. Näin lasten ei enää tarvitse suunnata tarkkaavaisuuttaan ohjeiden sisäistämiseen. Toisto on tärkeää myös uusien motoristen taitojen oppimisen kannalta.

Ohjaustyyleistä komentotyylinen ohjaus toimii useimmissa harjoitteissa parhaiten. Ohjaaja antaa yksinkertaiset ja selkeät ohjeet, joiden mukaan lapset suorittavat tehtävää. Ohjatulla oivaltamisella voi tukea lasten aktiivista osallistumista ja omaa ajattelua. Ohjatussa oivaltamisessa ohjaaja esittää johdattelevia kysymyksiä, joiden myötä lapset saavat itse oivaltaa ratkaisun tehtävään. Tämän avulla voi lisätä lasten motivaatiota.

Palautetta on hyvä antaa lapsille suorituksen aikana tai välittömästi sen jälkeen. Lapsen suorituksen tuloksesta saama palaute, esimerkiksi kaatuvatko keilat, on

tehokas tapa motivoida lasta ja se tukee myös motorista oppimista. Lapselle annetun palautteen tulisi olla positiivista. Positiivisen palautteen avulla voidaan tarjota lapsille onnistumisen kokemuksia.

5 POHDINTA

Prosessi

Aivoliitto ry tarjosi opinnäytetyömme aiheen, josta kiinnostuimme, koska siinä yhdistyivät lasten motorinen, sosiaalinen ja kielellinen kehitys. Ryhmän kehittäminen alkoi teoriaperustan kokoamisella. Tähän teoriaan pohjautuen valittiin harjoitteet ja ohjaustavat. Valittuja harjoitteita ja ohjaustapoja lähdettiin kokeilemaan ja kehittämään Touhutassut-ryhmässä. Ryhmää, motorisia harjoitteita ja ohjaustapoja lähdettiin kehittämään Kurt Lewinin spiraalimallin mukaisesti, koska uskoimme sen olevan toimiva vaihtoehto toteuttaa kehittämistyötä. Kehittäminen tapahtui havainnoinnin ja videoinnin pohjalta. Näiden avulla koimme pysyvämme jäsennellysti tarkastelemaan ryhmän sekä motoristen harjoitteiden ja ohjauksen toimivuutta.

Opinnäytetyöprosessi alkoi suunnitelmavaiheella syksyllä 2012, jolloin kirjoitimme tutkimukseen ja kirjallisuuteen pohjautuvan viitekehyksen. Ryhmän kokoamisen ja lupa-asiat hoidimme suunnitelmavaiheen aikana. Etsimme ja kehittimme toimivia ohjauskeinoja, motorisia harjoitteita ja leikkejä Touhutassut-ryhmän avulla keväällä 2013. Ryhmän toteutuksen jälkeen aloitimme opinnäytetyön raportoinnin, johon olemme kuvanneet kehittämisprosessin. Kehittämisprosessissa toimiviksi havaitut ohjauskeinot, motoriset harjoitteet ja leikit kokosimme ohjevihoksi, joka on kehittämistyön tuotos.

Alun haasteeksi osoittautui tutkimustiedon hankinta. Tutkimuksia aiheesta kuitenkin löytyi, kun osasimme laajentaa näkökulmaa. Leikkien ja ohjauskeinojen valinta onnistui hyvin. Olimme etsineet paljon motorisia harjoitteita, joista pystyimme ryhmän alettua poimimaan juuri Touhutassut-ryhmälle sopivat harjoitteet. Ryhmän kehittämisessä spiraalimalli toimi erittäin hyvin. Kehittämisen tueksi valitut havainnointi ja videointi helpottivat jokaisen ryhmäkerran purkamista. Videoiden avulla pystyimme palaamaan ryhmäkertoihin ja tarkastelemaan toimintatapoja yksityiskohtaisesti. Näin ollen pystyimme spiraalimallin mukaan kehittämään ryhmää kerta kerralta toimivammaksi.

Mielestämme onnistuimme kehittämistyössä, mutta haastavaksi vaiheeksi opinnäytetyöprosessissa osoittautui kehittämisosion raportointi. Haastavaa oli saada kirjoitettua kehittämistyön vaiheet näkyviin spiraalimallin mukaisesti. Myös ohjevihon muotoilu ja rakenteen suunnittelu oli haasteellista. Kehittämistyön aikana onnistuimme löytämään ohjausta tukevia keinoja, sekä toimivia motorisia harjoitteita ja leikkejä, joita voidaan käyttää ohjattaessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Löysimme ja kehitimme ohjauksen tueksi keinoja, joiden avulla voidaan helpottaa hyvin lasten ymmärrystä. Kehittämistyön pohjalta onnistuimme luomaan selkeän ohjevihon, jonka toivomme palvelevan toimeksiantajaamme.

Yhteistyö toiminta- ja fysioterapian välillä oli mielekästä, sujuvaa ja antoisaa. Kehittämistyössä pystyttiin hyödyntämään molempien alojen erityisosaamista ja nostamaan esiin erilaisia näkökulmia. Moniammatillista yhteistyötä fysio- ja toimintaterapian välillä oli hyvä harjoitella kehittämistyön avulla. Moniammatillisen työskentelyn avulla voidaan laajentaa molempien alojen näkökulmaa.

Eettisyys

Ennen ryhmän alkua hankimme kirjalliset osallistumis- sekä videointiluvat lasten vanhemmilta. Videointiin liittyen vanhemmille kerrottiin, että vain me opinnäytetyön tekijät tulemme käyttämään videoita, ja että ne hävitetään asianmukaisella tavalla opinnäytetyön valmistuttua. Myös lasten tietoja koskevat esitetolomakkeet hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Salassapitovelvollisuutta noudatettiin koko opinnäytetyöprosessin ajan, eivätkä lapset ole tunnistettavissa opinnäytetyöstä.

Touhutassut-ryhmän onnistumisia ja pulmia

Motoristen harjoitteiden ohjaus. Kaikki kolme opinnäytetyön tekijää olivat mukana Touhutassut-ryhmän kerroilla. Kukin vuorollaan videoi ja havainnoi ryhmää, toimi ryhmän ohjaajana tai ohjaajan apuna. Vaihtelimme ohjaajaa, jotta kaikki pääsisivät vuorollaan kokeilemaan ohjaamista. Pohdimme alkuun aiheuttaako ohjaajan vaihtuminen ongelmia tai hämmennystä. Lasten käytös ei kuitenkaan kokemuksemme mukaan vaihdellut ohjaajan vaihtuessa. Toisaalta

olimme kaikki kolme aina läsnä jokaisella ryhmäkerralla, jolloin kaikki ohjaajat tulivat lapsille tutuiksi.

Lasten ohjauksesta meillä ei ole aiempaa kokemusta, joten pohdimme, onko ryhmässä havaittuihin ongelmiin osittain ollut syynä kokemattomuutemme. Ajoit-tain lapsilla oli vaikeuksia ymmärtää ohjeita. Olisiko ohjeita ymmärretty parem-min, jos ohjaaja olisi osannut tukiviittomia tai olisi tottuneempi käyttämään muita puhetta tukevia keinoja? Huomasimme kuitenkin, että yksinkertaisilla eleillä ja käsimerkeillä oli suuri vaikutus ohjeiden ymmärtämiseen. Myös Wijkamp ym. (2010, 274) kertovat tutkimuksessaan, että eleiden ja tukiviittomien käyttäminen opetuksessa on suositeltavaa, sillä ne tukevat puheen kehitystä lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus.

Lasten motoristen taitojen eritasoisuus aiheutti eniten haasteita ohjaukseen. Yrityksistä huolimatta emme löytäneet erityisen toimivaa keinoa, jonka avulla harjoitteita olisi voinut helpottaa tai vaikeuttaa lapsen taitotasoon nähden. Par-haiten haastetason porrastaminen toimi harjoitteissa, joita pystyttiin konkreetti-sesti muuttamaan jokaiselle yksilöllisesti sopivaksi. Esimerkiksi tasapainoradalla lisäämällä tai poistamalla esteitä pystyttiin konkreettisesti porrastamaan tehtä-vää. Eri suoritustasoja oli haastavaa ohjata Touhutassut-ryhmässä, sillä lapset eivät pystyneet sisäistämään monimutkaisia ohjeita. Wellington ja Wellington (2002, 87) toteavat tutkimuksessaan, että erityisen tärkeää ohjatesa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, on kertoa vain yksi asia kerralla. Ohjeistuk-sessa tulee edetä pienin askelin ja lauseet on pidettävä niin yksinkertaisina kuin mahdollista. Koska verbaalisia ohjeita ei voitu antaa useita kerralla, mietimme olisiko esimerkiksi temppuratojen pisteillä ollut hyvä olla eri haastetasoja ilmen-tävät kuvakortit. Kuvakortit olisivat voineet muistuttaa lapsia mahdollisuudesta suorittaa tehtävä eri tasoilla.

Lasten motoristen tasoerojen vuoksi pohdimme, olisiko ryhmä ollut kannatta-vampaa koota ennemmin motorisen taitotason kuin iän mukaan. Toimittaessa näin lasten motorisia taitoja tulisi testata ennen ryhmän kokoamista. Motorisesti samantasoinen ryhmä olisi todennäköisesti helpottanut ohjaajan toimintaa. Jäimme myös pohtimaan, olisivatko lasten motoriset taidot mahdollisesti kehiti-

tyneet enemmän, jos tehtävät olisivat olleet kaikille sopivan haastavia. Jos tehtävien haastetasoa ei pystytty porrastamaan riittävästi, lapset helposti turhautuivat. Sekä liian helppo, että liian vaikea tehtävä aiheutti turhautumista, jolloin seurauksena oli yleensä levottomuutta.

Sosiaaliset taidot. Pohdimme eri ongelmatilanteissa toimimista ja olisiko esimerkiksi riitatilanteet voitu ennaltaehkäistä kokeneemman ohjaajan avulla. Kuten aiemmin kerroimme, riitatilanteet syntyivät väärinkäsityksistä melko äkisti, jolloin niiden ennakointi olisi todennäköisesti kenelle tahansa haasteellista. Jäimme pohtimaan olisiko yleisten sääntöjen sopiminen heti alkuun rauhoittanut tilanteita. Webster-Strattonin ja Reidin (2004, 101) pitämässä sosiaalisten taitojen ryhmässä käytettiin ensimmäinen kerta sääntöjen suunnitteluun yhdessä. Lasten haluttiin ymmärtävät sääntöjen merkitys ja seuraukset niiden rikkomisesta. Pohdimme olisiko myös Touhutassut-ryhmässä lapsille ollut kannattavaa kertoa etukäteen, että lapsen poiketessa säännöistä hän joutuu siirtymään leikistä syrjään rauhoittumaan. Vaikka sääntöjä ei käyty alkuun läpi yhdessä, selvitettiin ongelmatilanteet Touhutassut-ryhmässä aina ohjaajan avustuksella lasten kanssa yhdessä. Cotugno (2009, 1273) korostaa ryhmän ohjaajan olevan lapsille malliesimerkki sosiaalisissa tilanteissa toimimisesta. Touhutassut-ryhmässä ohjaaja toimi esimerkkinä miten huomioida muita ja toimia reilusti ryhmässä.

Rakenne. Ryhmäkertoja olisi saattanut rauhoittaa myös hieman pienempi tila. Toisaalta kaikkia valitsemiamme leikkejä ei olisi voitu toteuttaa pienemmässä tilassa. Lasten tarkkaavaisuuden ylläpidon kannalta oli tärkeää poistaa ympäristöstä kaikki ylimääräiset ärsykkeet. Pyrimme yksinkertaistamaan tilan, jotta lapset pystyivät suuntaamaan tarkkaavaisuutensa paremmin meneillä olevaan toimintaan. Esimerkiksi temppurata kiinnitti jo alkuun lasten huomion, joka vaikeutti keskittymistä temppurataa edeltäviin leikkeihin. Keskittymistä olisi voinut helpottaa, jos temppurata olisi suoritettu ensimmäisenä.

Heti alusta alkaen koimme ryhmäkertojen rakenteen hyvin toimivaksi. Toistuvan rakenteen vuoksi ryhmätilanne oli lapsille aina tuttu, mikä tuntui helpottavan lasten orientoitumista ryhmään. Hyväksi havaitsemamme keino pitää ryhmäker-

ran rakennetta kuvaavat kortit esillä olisi voinut toimia vielä paremmin, jos kuvakortit olisi käännetty väärinpäin aina leikin päätyttyä. Koimme loppupiirin vaikuttavan positiivisesti lasten väliseen vuorovaikutukseen. Loppupiiristä muodostui sosiaalinen, mukava vuorovaikutushetki, jossa jokainen sai ilmaista mielipiteitään ryhmäkerrasta. Erityisen mukava tapa päättää loppupiiri oli tarrojen valitseminen, jolloin lapset ilahtuivat omista tarroistaan ja tarkastelivat innokkaasti toistensa tarrapasseja. Viimeinen ryhmäkerta päätettiin jakamalla lapsille todistukset (Liite 7) ryhmästä. Tarrapassien ja todistusten kotiin saaminen oli lapsille mieluisa muisto ryhmästä.

Kielellinen erityisvaikeus. Kuten jo aiemmin mainitsimme, lasten oli vaikea ymmärtää jonon käsitettä, sekä hahmottaa omaa paikkaansa jonossa. Pohdimme onko syynä oman paikan unohtumiseen ollut mahdollisesti työmuistin heikkous, mikä on tavallista lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Pohdimme olisiko ratkaisuna toiminut esimerkiksi rintaan kiinnitettävät järjestysnumerot. Toisaalta jonon sekoittuminen ei haitannut leikkien suorittamista. Myös monien muiden käsitteiden ymmärtäminen oli lapsille haasteellista. Yritimme tukea ymmärtämistä kuvakorttien ja eleiden avulla. Vaikka monien käsitteiden ymmärtäminen oli lapsille haastavaa, koimme kuitenkin tärkeäksi näidenkin käsitteiden käyttämisen, jotta ne tulisivat lapsille tutuksi.

Lopuksi

Ryhmän edetessä oli havaittavissa selkeää ryhmäytymistä. Oli mukavaa huomata, että lapset rohkaistuivat ja vuorovaikutus lasten välillä lisääntyi. Lapset saivat vertaistukea toisiltaan huomatessaan, että muillakin oli samoja haasteita ja näin ollen he rohkaistuivat yrittämään haastavampiakin toimintoja ja ottamaan toisiinsa enemmän kontaktia. Havaitsimme lasten viihtyvän ryhmässä hyvin. Havaintojamme tukivat myös vanhemmilta saatu palaute, jonka mukaan lapset odottivat aina innolla ryhmää ja kertoivat innokkaasti ryhmäkerran tapahtumista. Lasten suosikeiksi nousivat erityisesti temppuradat, maa-meri-laiva ja leikkivarjoleikit. Yllätyimme myös siitä, miten paljon lapset pitivät loppurentoutuksista. Kokemuksemme mukaan olikin todella toimivaa päättää ryhmäkerta rauhallisissa merkeissä.

Touhutassut-ryhmässä pystyttiin harjoittelemaan monia eri motorisia sekä sosiaalisia taitoja. Lapset saivat ryhmästä myös paljon vertaistukea, joka rohkaisi heitä. Motorisia ja sosiaalisia taitoja tukemalla pystytään edistämään elämänlaatua lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus (Morgan & Long, 2012, 16). Resurssien rajallisuuden vuoksi ryhmäinterventio oli vain kahdeksan viikkoa. Mikäli resursseja olisi ollut enemmän, ryhmä olisi voinut olla useammin ja kestää kauemmin, jolloin lasten motoriset ja sosiaaliset taidot olisivat todennäköisesti kehittyneet enemmän.

Lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus, järjestetään motorisia ja sosiaalisia taitoja kehittävää ryhmätoimintaa hyvin vähän. Yleisesti aiheesta kaivataan lisää tutkimustietoa, jotta tällaista ryhmätoimintaa voidaan tulevaisuudessa perustellusti järjestää. Toivomme, että opinnäytetyössämme luotu ohjevihko voisi olla tukena järjestettäessä motorisia ja sosiaalisia taitoja kehittävää ryhmätoimintaa lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus.

LÄHTEET

- Adenius-Jokivuori, M. 2004. Kielen ja kommunikaation kehityksen tukeminen. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. Erityiskasvatus varhaislapsuudessa. Juva: WS Bookwell Oy. 194-213.
- Ahonen, T; Siiskonen, T & Aro, T. 2004 Sanat sekaisin. Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluiässä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Autio, T & Kaski, S. 2005. Ohjaamisen taito. Helsinki: Edita.
- Ayres, A.J. 2008. Aistimusten aallokossa; Sensorisen integraation häiriö ja te-rapia. Juva: WS Bookwell Osakeyhtiö.
- Barnhart, R.C. ; Davenport, M.J. ; Epps, S.B. & Nordquist, V.M. 2003. Developmental coordination disorder. Physical Therapy. Vol. 83, No 8, 722-731.
- Cermak, S. & Larkin, D. 2002. Developmental Coordination Disorder. Canada: Delmar.
- Cotugno, A.J. 2009. Social competence and social skills training and intervention for children with autism spectrum disorders. Journal of Autism and Developmental Disorders. Vol 39, No 9, 1268-1277.
- Dispaldro, M; Leonard, L.B. ; Corradi, N; Ruffino, M; Bronte, T & Facoetti, A. 2013. Visual attentional engagement deficits in children with Specific Language Impairment and their role in real-time language processing. Cortex. Vol. 49, No 8, 2126–2139.
- Finlay, J.C.S & McPhillips, M. 2013. Comorbid motor deficits in a clinical sample of children with specific language impairment. Research in Developmental Disabilities. Vol. 34, No 9, 2533–2542.
- Fujiki, M; Brinton, B; Isaacson, T & Summers, C. 2001. Social behaviors of children with language impairment on the playground: a pilot study. Language, speech and hearing services in school. April 1, Vol. 32, No 8, 101-113.
- Gallahue, D. ; Ozmun, J. & Goodway, J. 2012. Understanding motor development: infants, children, adolescents, adults. New York: The McGraw-Hill Companies.
- Heikinaro-Johansson, P. & Kolkka, T. 1998. Koululiikuntaa kaikille. Soveltavan liikunnanopetuksen opas. Jyväskylä: Gummerus.
- Heikkinen, H.L.T.; Rovio, E. & Syrjälä, L. (toim.) 2010. Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat. Vantaa: Hansaprint Oy.

Kalliopuska, M. 1995. Sosiaaliset taidot. Helsinki: Edita.

Karvonen, P. 2000. Hyppää pois-lapsen motoriikanarviointi ja kehittäminen. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Kauranen, K. 2011. Motoriikan säätely ja motorinen oppiminen. Tampere: Liikuntatieteellinen Seura ry.

Leinonen, S. 2013. Liikuntaleikeillä tukea erityislasten elämään – sosiaalisten taitojen ja liikunnan pienryhmätoiminta osaksi erityisopetusta. Niilo Mäki –säätö. Vol. 23, No 1, 34-42.

Magill, R. 2003. Motor learning and control: concepts and applications. Seitsemäs painos. New York: McGraw-Hill.

Montgomery, J.W. 2003. Working memory and comprehension in children with specific language impairment: what we know so far. Journal of Communication Disorders. Vol. 36, No 3, 221–231.

Marton, K. 2007. Imitation of body postures and hand movements in children with specific language impairment. Journal of Experimental Child Psychology. Vol. 102, No 1, 1-13.

Marton, K; Abramoff, B & Rosenzweig, S. 2005. Social cognition and language in children with specific language impairment. Journal of communication disorders. Vol. 38, No 2, 143-162.

Morgan, R & Long, T. 2012. The effectiveness of occupational therapy for children with developmental coordination disorder: a review of the qualitative literature. British journal of occupational therapy. Vol 75, No 1, 10-18.

Müürsepp, I; Aibast, H; Gabeyeva, H & Pääsuke, M. 2011. Motor skills, haptic perception and social abilities in children with mild speech disorders. Brain and development 34/2012, 128-132.

Numminen, P. 1996. Alle kouluikäisten lasten havaintomotorisia ja motorisia perustaitoja mitaavan APM-testistön käsikirja. Jyväskylä: Kopi-Jyvä Oy

Nuori Suomi ry. 2012. Suunnittelen liikuntaa. Viitattu 21.11.2012. http://www.suunnittelenliikuntaa.fi/NuoriSuomi/Evaita_ohjaamiseen/nuorisuomi/Ohjaaja/Valitse+ohjaustapa+tilanteen+mukaan.htm

Packiam Alloway, T & Archibald, L. 2008. Working Memory and Learning in Children With Developmental Coordination Disorder and Specific Language Impairment. Journey of learning disabilities. Vol. 41, No 3, 251-262.

Peens, A; Pienaar, A. E & Nienaber, A. W. 2008. The effect of different intervention programmes on the self-concept and motor proficiency of 7- to 9-year-old children with DCD. *Child: care, health and development*. Vol. 34, No 3, 316-328.

Pless, M; Carlsson, M; Sundelin, C & Persson, K. 2000. Effects of Group Motor Skill Intervention on Five- to Six-Year-Old with Developmental Coordination Disorder. *Pediatric Physical Therapy*. Vol 12, No 4, 183-189.

Rintala, P.; Ahonen, T.; Cantell, M.; & Nissinen, A. 2005. Liiku ja opi; Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Keuruu: PS-kustannus.

Rintala, P.; Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura ry.

Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa: vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. Jyväskylä: PS-kustannus

Schmidt, R. A. & Wrisberg, C. A. 2000. Motor learning and performance: A problem-based learning approach. 2. painos. The United States of America: Human Kinetics.

Selkeää ja saavutettavaa viestintää. 2013. Viitattu 4.9.2013. <http://papunet.net/>

Shumway-Cook, A. & Woollacott, M. 2012. Motor Control: Translating research into clinical practice. Neljäs painos. Baltimore: Lippincott Williams & Wilkins.

Siiskonen, T.; Aro, T.; Ahonen, T. & Ketonen R. 2003. Joko se puhuu? Kielenkehityksen vaikeudet varhaislapsuudessa. Jyväskylä: PS-kustannus.

Suomalainen lääkäriseura Duodecim 2010. Kielellinen erityisvaikeus (dysfasia, lapset ja nuoret). Viitattu 2.5.2013 www.kaypahoito.fi > Suositukset > Aakkosissa > Kielellinen erityisvaikeus (dysfasia, lapset ja nuoret).

Sääkslahti, A & Cantell, M. 2001. Moto-kerho. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Toikko, T. & Rantanen, T. 2009. Tutkimuksellinen kehittämistoiminta: näkökulmia kehittämisprosessiin, osallistamiseen ja tiedontuotantoon. Tampere: Tampere University Press

Webster-Stratton, C & Reid, J. 2004. Strengthening social and emotional competence in young children – the foundation for early school readiness and success. *Infants and young children*. Vol 17, No 2, 96-113

Wellington, W & Stackhouse, J. 2011. Using visual support for language and learning in children with SLCN: a training programme for teachers and teaching assistants. *Child language teaching and therapy*. Vol 27, No, 2, 183-201.

Wellington, W & Wellington J. 2002. Children with communication difficulties in mainstream science classrooms. School science review. Vol 83, No 305, 81-92.

Wijkamp, I; Gerritsen, B; Bonder, F; Haisma, H & van der Schans, C. 2010. Sign-supported Dutch in children with severe speech and language impairments: a multiple case study. Child Language Teaching and Therapy. Vol 26, No 3, 273-286.

Tiedote ryhmästä

TIEDOTE VANHEMMILLE

3.12.2012

Hei 5-vuotiaan lapsen vanhemmat!

Tarjoamme lapsellenne mahdollisuutta osallistua motoriseen ryhmätoimintaan. Ryhmä on maksuton ja kokoontuu torstaisin 14.2. -4.4.2013 klo 17 - 17:45 Turun AMK:n liikuntasalissa osoitteessa Ruiskatu 8, 20720 Turku. Ryhmän kooksi on suunniteltu viittä 5-vuotiasta lasta. Ryhmän tavoitteena on tukea lapsenne motorisia ja sosiaalisia taitoja.

Opiskelemme Turun ammattikorkeakoulussa ja teemme opinnäytetyön yhteistyössä Aivoliiton kanssa. Aiheemme on kielihäiriöisten lasten sosiaalisuuden tukeminen ryhmämuotoisen motorisen kuntoutuksen avulla. Tulemme ryhmätoiminnan lisäksi havainnoimaan ryhmään osallistuvien lasten sosiaalisia taitoja päiväkodissa.

Saamamme tiedot ovat luottamuksellisia ja ne tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Opinnäytetyömme valmistuvat joulukuussa 2013, jonka jälkeen ne ovat luettavissa Suvituulella sekä ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa (theseus.fi). Halutessanne teillä on myös mahdollista saada henkilökohtaista palautetta lapsestanne.

Mikäli kiinnostuitte, ottakaa yhteyttä 7.1.2013 mennessä:

Aivoliitto ry

Eliisa Laine

050 523 6056

eliisa.laine@aivoliitto.fi

Ystävällisin terveisin,

Toimintaterapiaopiskelija Ida Sinisalo ja fysioterapiaopiskelijat Noora Mäkelä, Marianna Mustalammi, Jenni Routamaa ja Sallamari Mettälä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Kirjallinen suostumus

KIRJALLINEN SUOSTUMUS

23.1.2013

Hei!

Olette ilmoittaneet lapsenne motoriseen ryhmään, joka toteutetaan osana Turun AMK-opiskelijoiden opinnäytetyötä. Ryhmä kokoontuu torstaisin 14.2. - 4.4.2013 klo 17.00 – 17.45 Turun ammattikorkeakoulun liikuntasalissa (Ruiskatu 8, 20720 Turku), yhteensä kahdeksan kertaa. Ryhmässä lapsenne harjoittelee erilaisia motorisia taitoja. Turun ammattikorkeakoululla on vastuuvakuutus, mutta vakuutuksen piiriin eivät kuulu itse aiheutetut vahingot.

Tulemme havainnoimaan lapsenne sosiaalisia taitoja hänen päiväkodissaan tammi-helmikuun vaihteessa sekä huhtikuussa ryhmän päätyttyä. Ensimmäisellä ja viimeisellä ryhmäkerralla annamme teille täytettäväksi kyselylomakkeen liittyen lapsenne sosiaalisiin taitoihin.

Kaikki saamamme tiedot ovat luottamuksellisia ja ne tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistumisen jälkeen. Tutkimukseen osallistuvat lapset eivät ole tunnistettavissa opinnäytetyöstämme. Opinnäytetyömme valmistuvat joulukuussa 2013, jonka jälkeen ne ovat luettavissa Suvituulella sekä ammattikorkeakoulujen julkaisuarkistossa (theseus.fi). Halutessanne teillä on myös mahdollista saada henkilökohtaista palautetta lapsestanne.

Tervetuloa mukaan!

Ystävällisin terveisin

Fysioterapiaopiskelijat Noora Mäkelä, Marianna Mustalammi, Jenni Routamaa, Sallamari Mettälä ja toimintaterapiaopiskelija Ida Sinisalo.

Lisätietoja   Aivoliitto ry
Eliisa Laine
050 523 6056
eliisa.laine@aivoliitto.fi

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Täyttäkää ystävällisesti alla oleva kirjallinen suostumus ja palauttakaa se viimeistään 16.1.2013 oheisella palautuskuorella.

Lapsemme _____ saa osallistua opinnäytetyöhön liittyvään ryhmätoimintaan ja lastamme saa havainnoida päiväkodissa.

Jotta voimme olla yhteydessä päiväkotiin, täytättehän ystävällisesti seuraavat tiedot

Päiväkodin nimi _____

Yhteyshenkilö _____

Osoite _____

Puhelinnumero _____

_____

Paikka ja aika

_____

Huoltajan allekirjoitus ja nimenselvennys

Muistutuskirje

Hei!

Muistattehan, että motorinen ryhmä johon olette ilmoittanut lapsenne alkaa pian.

Ensimmäinen ryhmäkerta on 14.2.2013 klo 17.00–17.45 Turun ammattikorkeakoulun liikuntasalissa, osoitteessa Ruiskatu 8, 20740 Turku. Ovet ovat jo sulkeutuneet tähän aikaan, mutta tulemme teitä ja lastanne vastaan pääoville. Ryhmä tulee kokoontumaan torstaisin 14.2–4.4.2013 klo 17.00–17.45

Muistattehan pakata lapsellenne mukaan liikuntaan sopivat varusteet. Jos teillä on jotain kysyttävää ryhmään liittyen tai haluatte ilmoittaa lapsenne poissaolosta, voitte ottaa yhteyttä alla oleviin yhteystietoihin:

Jenni Routamaa

0407434902

jenni.routamaa@students.turkuamk.fi

Ohessa pyydämme lupaa videoida lastanne osana ryhmää. Videoinnin tarkoituksena on arvioida ohjaajien toimintaa ja kehittää ohjausta. Kuvamateriaali on ainoastaan opinnäytetyön tekijöiden käytössä ja kaikki kuvamateriaali tullaan hävittämään opinnäytetyön valmistuttua. Palautattehan suostumuksenne ensimmäisellä ryhmäkerralla. Kiitos!

Ystävällisin terveisin

Touhutassut – ryhmän ohjaajat:

Jenni, Salla ja Ida

Annan luvan kuvata lastani _____ Touhutassut-ryhmässä.

_____
Päiväys

_____
Allekirjoitus

Kirje lapsille

NÄHDÄÄN PIAN!

Terveisin:

SALLA

IDA

JENNI

TOUHUTASSUT

TERVETULOA
TOUHUTASSUT
-LIIKUNTARYHMÄÄN
LEIKKIMÄÄN JA
OPPIMAAN YHDESSÄ!

RYHMÄSSÄ TAPAAT
UUSIA KAVEREITA
JA OPIT PALJON
UUSIA TAITOJA!

Esitietolomake

Esitietokysely motorista ryhmää varten

Ryhmään osallistuvan lapsen nimi ja syntymäaika:

Lapsellamme on:

- ☐ puheen tuottamisen vaikeus
- ☐ puheen ymmärtämisen vaikeus
- ☐ käyttäytymisen ongelma
- ☐ hahmottamisen ongelma
- ☐ aistiyliherkkyys

Mikä? (esim. kuulo- tai tuntoyliherkkyys) _____

Mahdolliset kielihäiriöön liittyvät diagnoosit:

Voitte laittaa myös liitteeksi kopion lääkärinlausunnosta.

Mahdolliset liikkumiseen liittyvät pulmat:

Sairaudet, jotka on hyvä tietää ryhmään osallistumisen kannalta (esim. astma, ADHD ym.)

Lapsemme osallistuu:

- ☐ puheterapiaan
- ☐ fysioterapiaan
- ☐ toimintaterapiaan
- ☐ johonkin muuhun kuntoutusmuotoon, mihin? _____

Lapsemme käyttää puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja:

- ☐ ei mitään
- ☐ ilmeet ja eleet
- ☐ tukiviittomat
- ☐ kuvat
- ☐ piirtäminen
- ☐ kommunikointilaite
- ☐ muu, mikä? _____

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Mahdolliset harrastukset:

Lapsemme on luonteeltaan:

Lapsemme pitää erityisesti:

Lapsemme ei pidä/inhoaa:

Lapsemme on hyvä:

Lisäksi on hyvä tietää, että:

____/____ 2013 _____

huoltajan allekirjoitus

Puhelin, josta tavoittaa päivisin _____

Palautattehan ystävällisesti kyselyn oheisessa
palautuskuoressa 16.1.2013 mennessä.
Postimaksu on maksettu puolestanne.

Kiitos!

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Tarrapassi

TOUHUTASSUT
TARRAPASSI

1.	2.	5.	6.
3.	4.	7.	8.

Todistus

Ohjevihko

TOUHUTASSUT

VINKKEJÄ MOTORISTEN HARJOITTEIDEN
OHJAAMISEEN KUN LAPSELLA ON SANAT
SEKAISIN

SISÄLTÖ

SISÄLTÖ.....	2
LUKIJALLE	3
YLEISTÄ.....	4
RYHMÄKERRAN RAKENNE	4
OHJAUSKEINOT	5
OHJAUKSEN TUEKSI	6
MOTORISET PERUSTAITOT	7
HARJOITTEET JA LEIKIT	8
TUTUSTUMISLEIKIT	9
TEMPPURADAT	11
LIIKKUMISTAITOJA KEHITTÄVÄT LEIKIT	16
KÄSITTELYTAITOJA KEHITTÄVÄT LEIKIT	23
LOPPURENTOUTUS.....	26
LOPUKSI	28
LÄHTEET.....	29

LUKIJALLE

Tutkimuksissa on osoitettu, että kielelliset ja motoriset vaikeudet esiintyvät usein samanaikaisesti lapsilla, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Suomalaisen tutkimuksen mukaan 71 %:lla lapsista, joilla on todettu kielellinen erityisvaikeus, esiintyy motorista kömpelyyttä. Kielen kehityksen häiriö haittaa usein myös lapsen sosiaalisten taitojen, sekä tunteiden ilmaisun ja käsittelyn kehittymistä. Lapsen motorisia taitoja tukemalla on mahdollista vaikuttaa myös lapsen sosiaalisten taitojen kehitykseen.

Tämä ohjevihko on syntynyt osana Turun Ammattikorkeakoulun opinnäytetyötä. Opinnäytetyö oli kehittämistyö, jossa Touhutassut-nimisen ryhmän avulla pyrittiin löytämään toimivia ohjauskeinoja, motorisia harjoitteita ja leikkejä ohjatessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Touhutassut-ryhmä koostui viidestä 5-vuotiaasta lapsesta, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Touhutassut-ryhmässä toimiviksi havaitut ohjauskeinot sekä leikit ja motoriset harjoitteet on koottu tähän ohjevihkoon.

Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Aivoliitto ry, joka on kansanterveys-, vammais- ja potilasjärjestö. Aivoliitto ry. tukee perheitä, joiden lapsilla tai nuorilla on kielellinen erityisvaikeus.

Toivomme, että tämä ohjevihko toimii apuna ohjatessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Tavoitteenamme oli tehdä selkeä ja yksinkertainen ohjevihko, jonka avulla ohjaaja pystyisi parhaalla mahdollisella tavalla tukemaan lasten oppimista ja ymmärtämistä. Toivomme, että luomamme ohjevihon avulla voidaan myös tukea lasten motoristen ja sosiaalisten taitojen kehittymistä.

YLEISTÄ

RYHMÄKERRAN RAKENNE

Ohjatessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, on hyvä käyttää strukturoitua ohjausta. Strukturoitu ohjaus helpottaa toiminnan, rakenteen ja tavoitteiden hahmottamista ja lapsi pystyy paremmin suuntaamaan tarkkaavaisuuttaan opetuksen sisältöön.

Toimiva tapa käynnistää ryhmäkerta on kokoontua yhdessä piiriin tarkastelemaan ketkä ovat paikalla, näin lapset myös tutustuvat toisiinsa ja ohjaajiin. Alkupiirissä on myös mukava käydä yhdessä läpi kaikkien kuulumiset. Näin siitä muodostuu mukava sosiaalinen hetki, jossa lapset pääsevät harjoittelemaan sosiaalisia taitojaan. Ennen varsinaista toimintaa on hyvä käydä yhdessä läpi mitä ryhmäkerran aikana tullaan tekemään. Lasten ymmärtämistä voidaan tukea kuvakorttien avulla. Kuvakortit päivän leikeistä helpottavat lapsia ymmärtämään ryhmäkerran rakenteen, ja ryhmäkerran etenemisen hahmottamista helpottaa myös jos kuvakortit jätetään esille. Kuvien avulla voidaan helpottaa lasten aikakäsityksen ja tapahtumien järjestyksen ymmärtämistä. Yksinkertaiset kuvat tulevista tapahtumista käydään yhdessä läpi lapsen kanssa, jolloin lapsi ymmärtää, mitä tulee tapahtumaan.

Motorisia taitoja ryhmäkerran aikana harjoitellaan erilaisten leikkien ja temppuratojen avulla. Ennen loppupiiriä on hyvä rauhoittua yhdessä loppurentoutuksen avulla.

Ryhmäkerta on hyvä päättää loppupiiriin, jossa jokainen lapsi saa ilmaista mikä kerran leikeistä on ollut mielekäs. Havaintojemme mukaan mieluisaksi lapsille osoittautui passi, johon sai valita tarran aina ryhmäkerran päätteeksi. Tarrapassin avulla voidaan tukea lasten sosiaalisten taitojen kehitystä ja vuorovaikutustaitojen harjoittelua. Salista on hyvä poistua yhdessä, jotta lapset oppivat huomioimaan myös muita.

OHJAUSKEINOT

Alla on esiteltynä ohjauskeinoja, joiden avulla motorisia harjoitteita ja leikkejä voi ohjata lapselle, jolla on kielellinen erityisvaikeus. Komentotyyli toimii useimmissa leikeissä ja harjoitteissa parhaiten. Ohjattua oivaltamista kannattaa käyttää leikeissä, joissa lapset voivat itse pohtia ratkaisuvaihtoehtoja tehtäviin. Ohjauskeinoista harjoitustyyli voi olla haasteellinen, sillä lasten voi olla vaikea muistaa kunkin suorituspisteen ohjeita. Kuitenkin harjoitustyylille ominainen tapa suorittaa tehtäviä eri suorituspisteillä on toimiva ja lapsille usein mielekäs.

Komentotyyli

- Ohjaaja selittää ja näyttää tehtävän yhteisesti koko ryhmälle.
- Ohjaaja antaa aloitusmerkin, ja kaikki tekevät suoritusta samassa tahdissa, jonka ohjaaja määrää.
- Ohjaaja antaa palautteen yhteisesti kaikille, sillä suoritusten tarkka ohjaamisrytmi vaatii aikaa ja huomiota.
- Komentotyyliä käytetään usein, kun ohjattava ryhmä on suuri.

Harjoitustyyli

- Tehtäviä suoritetaan eri suorituspisteillä.
- Ohjaaja antaa verbaaliset ohjeet ja näyttää mallin jokaisella suorituspisteellä.
- Pisteillä lapset harjoittelevat omaan tahtiinsa.
- Ohjaaja tarkkailee lasten suorituksia ja voi näin antaa palautetta sekä yksilöllisesti että yhteisesti.

Ohjattu oivaltaminen

- Ohjaaja esittää lapsille kysymyksiä, jotka johdattelevat keksimään ratkaisun annettuun tehtävään.
- Ohjaaja havainnoi suorituksia ja lisäkysymysten sekä vihjeiden avulla antaa lapselle mahdollisuuden oivaltaa oikeanlaiset ratkaisut itse.

OHJAUKSEN TUEKSI

Ohjattaessa lasta, jolla on kielellinen erityisvaikeus, on huomioitava, että puheen ymmärtämisen vuoksi pitkien ohjeiden ymmärtäminen voi olla haastavaa. Verbaalisten ohjeiden tulee olla lyhyitä ja selkeitä. Verbaalisten ohjeiden lisäksi on hyvä käyttää erilaisia puhetta tukevia keinoja. Alla on esitettyä toimiviksi havaittuja keinoja ohjauksen tueksi.

Yhdessä on hyvä sopia jokin äänimerkki, esimerkiksi pilliin puhallus tai kehärumpuun lyönti, jolloin lasten tulee pysähtyä ja kuunnella ohjaajan antamat ohjeet. Selkeä äänimerkki on helppo muistaa ja äänimerkin avulla ohjaaja pystyy helposti hallitsemaan ryhmätilannetta.

Ohjattaessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, verbaalisten ohjeiden tukena on aina hyvä käyttää visuaalista mallintamista. Selkeät ja yksinkertaiset kuvakortit, ohjaajan näyttämä malli, eleet ja ilmeet sekä tukiviittomat ovat toimivimpia tapoja tukea lasten ymmärrystä.

Lasten ymmärryksen ja mielenkiinnon tukena kannattaa käyttää mielikuvia. Mielikuvien avulla voidaan lisätä motivaatiota ja heittäytymistä leikkiin tai harjoitteeseen.

Huomioi tilan koko lapsiryhmän koon mukaan.

Leikkialue tulee rajata konkreettisesti. Esimerkiksi hippaleikeissä leikkialue kannattaa rajata pitkin penkkien avulla.

Värien avulla voidaan tukea ohjeiden ymmärtämistä, esimerkiksi värikoodit voivat helpottaa muistamista.

Musiikin avulla voidaan helposti rytmittää leikkejä.

Palautetta kannattaa antaa lapsille suorituksen aikana tai välittömästi suorituksen jälkeen. Palautteen on hyvä olla positiivista. Suorituksen tuloksesta saatu palaute tukee oppimista, esim. kuinka monta keilaa lapsi saa kaadettua.

MOTORISET PERUSTAIIDOT

Motoriset perustaidot jaetaan tasapainotaitoihin, liikkumistaitoihin ja käsittelytaitoihin. Näiden motoristen perustaitojen lisäksi lapsi tarvitsee havaintomotorisia taitoja. Havaintomotoristen taitojen avulla lapsi käsittää omaa kehoaan suhteessa ympäristöön ja ne kehittyvät motorisen kehityksen myötä.

Tasapaino voidaan määritellä asennonhallinnaksi erilaisissa liikkeissä ja asennoissa. Tasapaino on edellytys kaikelle liikkumiselle. Tasapainotaidot ovat staattisia, eli paikalla pysymiseen liittyviä taitoja sekä dynaamisia eli tasapainon säilyttämistä liikkeessä.

Liikkumistaitoja ovat motorisista perustaidoista ne, joiden avulla lapsi liikkuu tilassa paikasta toiseen. Tällaisia taitoja ovat esimerkiksi käveleminen, juokseminen, laukkaaminen, hyppiminen, kiipeäminen ja loikkiminen.

Käsittelytaidot ovat joukko motorisia taitoja, jotka edellyttävät jonkin esineen tai välineen käsittelyä tai ohjaamista. Tällaisia ovat esimerkiksi heittäminen, kiinniotto, potkaiseminen, rullaus ja pompottaminen. Käsittelytaitojen kehittyminen vaatii havaintomotoristen ja motoristen taitojen hallintaa.

HARJOITTEET JA LEIKIT

Leikkien ja harjoitteiden tavoitteena on kehittää lasten motorisia perustaitoja. Ne tulisi valita lasten taitotason mukaisesti niin, että ne ovat sopivan haastavia, mutta onnistumisenkokemuksia tarjoavia.

Yksinkertaiset leikit, joissa ei ole monimutkaisia sääntöjä toimivat parhaiten. Motorisia harjoitteita valitessa tulee ottaa huomioon lasten motorinen taitotaso. Harjoitteita tulee pystyä muokkaamaan, jotta jokaisen lapsen yksilöllinen taito-taso voidaan huomioida. Toimiva tapa lisätä haastetta useisiin tehtäviin, on vaikeuttaa liikkumistapaa, jolla tehtävä tulee suorittaa. Koska eri roolien ymmärtäminen leikeissä on lapsille haastavaa, on leikit hyvä valita niin, että kaikki lapset pääsevät suorittamaan samaa roolia. Ohjaaja voi suorittaa poikkeavan roolin, esimerkiksi hippaleikissä. Tempurattojen avulla on helppo harjoitella monia erilaisia motorisia taitoja.

Leikkejä ja harjoitteita on hyvä toistaa useampia kertoja, jotta lapset pystyvät paremmin keskittymään harjoitteen suorittamiseen. Näin lasten ei tarvitse enää suunnata tarkkaavaisuuttaan ohjeiden sisäistämiseen. Toisto on tärkeää myös uusien motoristen taitojen oppimisen kannalta.

Yhteistoiminnallisten leikkien avulla voi hyvin tukea lasten sosiaalisten taitojen kehitystä. Yhteistoiminnallisten leikkien avulla vuorovaikutus lasten välillä lisääntyy ja lapset oppivat paremmin huomioimaan toisiaan. Yhteisleikeissä kukaan ei joudu olemaan yksin esillä, jolloin lasten motorinen eritasoisuus ei korostu.

TUTUSTUMISLEIKIT

Tutustumisleikit ovat mukava tapa tutustua yhdessä toisiin. Nimileikkien avulla lapset oppivat muistamaan toistensa nimet. Tutustumisleikeissä vuorovaikutus lisääntyy ja lasten on jatkossakin helpompi lähestyä toisiaan. Tutustumisleikit on suositeltavaa aloittaa helpoista leikeistä, joissa lapsen ei tarvitse yksin olla esillä.

NIMI JA TEHTÄVÄ

Ohjaaja sanoo lapsen nimen ja tehtävän, joka lapsen tulee suorittaa. Voidaan myös suorittaa tehtävä ryhmänä, jolloin lapsen ei tarvitse olla yksin esillä.

Muokausehdotus: Lapsi saa itse keksiä tehtävän, jonka koko ryhmä suorittaa.

PYLLISTYSTERVEHDYS

Musiikin soidessa lapset juoksevat salissa. Kun musiikki loppuu, lapset etsivät parin, ja peput vastakkain tervehtivät toisiaan jalkojen välistä.

Lisää haastetta:

Musiikin soidessa lapset voivat liikkua ohjaajan kehotusten mukaan eri tavoin.

Esimerkiksi:

- Hyppien
- Hiipien
- Marssien

Kuvat: Nina Muurinen

PALLON VIERITYS

Ohjaaja vierittää pallon vuorollaan jokaiselle lapselle, kertoen samalla kenelle pallon vierittää. Pallon ollessa lapsella, kaikki toistavat yhdessä lapsen nimen.

Lisää haastetta:

Lasten tutustuttua toisiinsa, voi jokainen lapsi oman vuoronsa jälkeen pyörittää pallon seuraavalle lapselle.

TEMPPURADAT

Temppuradat ovat hyvä tapa harjoitella monipuolisesti monia erilaisia motorisia taitoja. Temppuradat ovat myös lapsille hyvin mieluisia. Lasten mielenkiintoa temppurataa kohtaan lisää, jos radalla on jokin tietty juoni tai radalla suoritetaan jotain tehtävää. Juonen lisääminen temppurataan motivoi ja innostaa lapsia. Lapset myös saattavat rohkaistua kokeilemaan haastavampiakin harjoitteita temppuradalla, jos juoni on heitä innostava.

Temppurataa on helpompi suorittaa yhdessä ryhmänä, sillä lasten on haastavaa muistaa, jokaisen pisteen suoritushjeita, jos he suorittavat rataa itsenäisesti. Temppuradalla on hyvä olla kuvakortteja verbaalisten ohjeiden tukena. Ohjaajan näyttämä malli helpottaa myös suoritushjeiden ymmärtämistä. Temppuradalla haasteellista on asettaa eri vaikeusasteita tehtäville, sillä lapset ottavat mallia myös toisiltaan.

Vuoron odottaminen on haastavaa lapsille, joilla on kielellinen erityisvaikeus. Vuoron odottaminen onnistuu lapsilta paremmin, kun temppuradan eri pisteiden välille lisätään selkeät paikat vuoron odotukselle. Esimerkiksi tietyn värinen jumppamatto toimii hyvin tällaisena odotuspisteenä. Odotuspisteiden avulla vuoron odottaminen selkeytyy ja vältetään turhalta riehumiselta.

MERIROSVOSEIKKAILU

Lähdetään yhdessä tutkimaan merirosvolaivaa. Lautan avulla lapset pääsevät rannalta merirosvolaivalle, johon heidän on kavuttava tikkaita pitkin. Tikkaiden jälkeen heidän on mentävä laivan kylkeen kiinnitettyjen pelastusrenkaiden läpi, jonka jälkeen lapset pääsevät hyppäämään laivaan. Laivassa lasten on hypittävä varovasti lankulta toiselle, jotteivät merirosvot herää lankkujen narinaan. Ylitettyään laivan kannen lasten on kontattava nukkuvien merirosvojen riippumattojen alta. Selviytyttyään tästä lasten on ylitettävä kannella lojuva suuri tynnyri. Nyt tutkimusmatka merirosvolaivalla alkaa tulla päätökseen. Lasten on vielä hiivittävä köysikasan yli ja kipitettävä varovasti lankulla, jolta he pääsevät hyppäämään takaisin lautalle. Takana on onnistunut ja jännittävä seikkailu!

Tehtävät:

- Lapsi istuu mahalaudan päällä ja puolapuihin kiinnitetyn narun avulla vetää itsensä puolapuille
- Puolapuilla kiipeäminen
- Puolapuihin on kiinnitetty vanteita, joiden läpi lapsen tulee mennä
- Lattialla vanteita, lapsen tulee hypellä vanteesta toiseen
- Kahden penkin päälle levitetty iso jumppamatto, jonka alta lasten tulee kontata
- Ison rullan ylitys
- Hiipiminen pehmeällä alustalla
- Pitkällä penkillä kävely ja hyppääminen pehmeälle alustalle

Muista antaa lapsille myös mahdollisuus itse mietä miten yltäisivät jonkin esteen.

VIIDAKKOSEIKKAILU

Lapset ovat retkellä suuressa viidakossa, jossa he kohtaavat erilaisia esteitä. Kuljettuaan jonkin matkaa heidän edessään on kaatunut puu, joka heidän on ylitettävä. Kaatuneen puun jälkeen lasten on ylitettävä huokuva riippusilta kontaten. Ylitettyään riippusillan lapset huomaavat suuren lammen, joka on täynnä krokotiileja. Krokotiilien lampi on ylitettävä hyppäämällä kiveltä kivelle nopeasti ja tarkasti, jotta krokotiilit eivät huomaa retkeilijöitä. Seuraavaksi lapset huomaavat puista roikkuvat suuret liaanit, joiden avulla he pääsevät helposti suurelta kalliolta toiselle. Nyt lapset huomaavat puissa aarteita, jotka heidän on kavuttava hakemaan suurten puiden latvasta. Aarteet on laitettu talteen ja matka voi jälleen jatkua. Päästäkseen takaisin kylään lasten on liu'uttava alas hurja mäki, jonka alapuolella heitä odottaa vielä hurjempi yllätys. KROKOTIILI! Lasten on vielä kookospähkinöiden avulla häädettävä suuri ilkeä krokotiili, jotta he pääsevät juoksemaan takaisin kylälle. Huh! Krokotiili häätö onnistuu ja hurja, jännittävä sekä opettavainen seikkailu on jälleen takana!

Tehtävät:

- Pitkän penkin yli hyppiminen
  - pidä käsillä penkistä kiinni ja hypi puolelta toiselle
  - kävele penkkiä pitkin
- Heiluvan putken läpi ryömiminen
- Hyppiminen tyynyltä toiselle
- Roikkuminen köysissä ja heilahtaminen eteen
- Herne pussien hakeminen puolapuilta
- Pitkästä penkistä rakennetaan puolapuihin liukumäki, joka lasten on laskettava alas.
- Pienillä palloilla heitetään isoa jumppapalloa kauemmas

RUOKAA HERKKUMONSTERILLE

Suuret herkkumonsterit ovat nälkäisiä. Lapset ovat saaneet tehtäväkseen kuljettaa ruokaa herkkumonstereille näiden kotiin. Reitti herkkumonstereiden kotiin kulkee mutkikkaan reitin läpi, missä lapset kohtaavat monia haasteita. Lapset ottavat mukaansa eväspussit, joita heidän on kuljetettava mukanaan läpi koko haastavan reitin herkkumonstereiden kodille asti. Ensin lasten on kuljetettava läpi mutkikkaan ja esteisen polun. Mutkikas polku johtaa lapset jyrkän seinämän eteen, jonka yli lasten on kivuttava, eväspussi mukanaan. Päästyään yli jyrkän seinämän lapsia vastassa on ilkeä herkkuvaras, joka yrittää varastaa lasten kuljettamat eväspussit. Lasten on piikikkäiden pallojen avulla hädettävä herkkuvaras tiehensä. Onnistuneen herkkuvarkaan hädän jälkeen lapset pääsevät jatkamaan matkaa. Lasten epäonneksi herkkuvaras on kuitenkin paetessaan taikonut herkkumonstereiden kotitalolle johtavan kivipolun polttavan kuumaksi. Miten lapset voisivat kulkea polun polttamatta jalkojaan? Kappas, polun vierestä löytyy äkisti muutama pussi, voisiko näitä kenties käyttää avuksi? Vihdoin lapset ovat kulkeneet haastavan polun läpi ja ovat löytäneet tiensä herkkumonstereiden kotiin. Nyt lasten on enää heitettävä eväspussit herkkumonstereiden valtaviin kitoihin.

Tehtävät:

Eväspussina toimii hernepussi, jota lasten on kuljetettava eri tavoin mukanaan koko radan ajan.

- Pujottelu keilojen läpi hernepussi pään päällä
- Esteiden ylitys hernepussi kainalossa
- Kiipeäminen puolapuilla hernepussi leuan alla
- Ison jumppapallon vierittäminen kauemmas pikku palloilla heittäen
- Pussihyppely hernepussi leuan alla
- Hernepusien heittäminen pahvista askarrellujen herkkumonstereiden suuhun

Muista **ohjattu oivaltaminen**, anna lasten itse pohtia miten tehtäviä suoritetaan!

Huomioi **motoristen taitojen erot**, anna mahdollisuuksia kuljettaa hernepusia eri tavoin.

METSÄSEIKKAILU

Lapset lähtevät yhdessä metsäseikkailulle. Ensimmäisenä vastaan tulee virtaava joki, joka lasten tulee ylittää hyppien kiveltä toiselle. Joen jälkeen lasten matka jatkuu tiheään metsään, jossa lasten on pujoteltava puiden lomassa. Kun lapset pääsevät ulos tiheästä metsästä on heidän edessään suuri rotko, joka heidän on ylitettävä suurella loikalla. Nyt lapset ovat päässeet yli virtaavan joen, läpi tiheään metsän ja yli suuren rotkon. Lapset jatkavat matkaansa ja heidän eteensä sattuu luola, jonka läpi heidän on ryömittävä. Ryömittään ulos luolasta he huomaavat kukkulan alapuolella olevan kodin. Lasten on vielä kierittävä mäki alas, jonka jälkeen he ovat jälleen kotona.

Tehtävät

- Hyppiminen tyynyltä toiselle
- Keilojen pujottelu mahalaudalla
- Hyppy trampoliinilta pehmeälle alustalle
- Ryöminen putken läpi
- Kieriminen alas patjakasalta

Anna lapsille mahdollisuus suorittaa tehtäviä eritasoisesti. Esimerkiksi varvas-kantakävelyn ollessa haasteellinen anna lapsen kävellä narun päällä leveämmällä tukipinnalla

TASAPAINORATA

Lapset ovat lähteneet tutkiskelemaan ympäristöään. Vastaan tulee monia esteitä joista heidän on selviydyttävä.

Tehtävät

- Penkillä kävely ja esteiden ylitys
- Pehmeällä alustalla juokseminen
- Narun päällä kävely varvas kanta askelin
- Varpaila kävellen pujottelu
- Takaperin kävely

LIIKKUMISTAITOJA KEHITTÄVÄT LEIKIT

Alla olevassa kappaleessa esitellään joitakin harjoitteita ja leikkejä, joiden avulla voidaan kehittää lasten liikkumistaitoja.

Liikkumistaitoja harjoiteltaessa sekä komentotyylinen ohjaus, että ohjattu oivaltaminen ovat toimivia ohjauskeinoja.

PARIN KANSSA YHDESSÄ LIIKKUEN

Ohjaaja jakaa lapset pareittain. Ohjaaja kertoo, mitkä kehonosat lasten tulee laittaa vastakkain. Musiikin soidessa lasten tulee lähteä liikkeelle parin kanssa ohjaajan määräämät kehon osat vastakkain

Esimerkkejä:

- posket vastakkain
- otsat vastakkain
- peput vastakkain
- mahat vastakkain
- nenät vastakkain
- kyljet vastakkain
- selät vastakkain
- varpaat vastakkain

Voit vaikeuttaa tehtävää kehottamalla lapsia liikkumaan eri tavoin, esimerkiksi hyppien, hiipien, kantapäillä kävellen tai tömistellen.

MAA-MERI-LAIVA

Saliin merkitään kolme eri aluetta; maa, meri ja laiva. Alueet merkitään erivärisin jumppamatoihin, jolloin lasten on helpompi värien avulla muistaa, mikä alueista kuvaa mitään paikkaa. Leikkijät juoksevat ohjaajan ohjeiden mukaan oikeaan paikkaan.

Leikkiä on perinteisesti leikitty kilpailuna, jolloin viimeinen huudetulle alueelle tuleva putoaa pois. Jotta leikki tarjoaa kaikille lapsille onnistumisen kokemuksia, on leikkiä parempi leikkiä niin, ettei kukaan leikkijöistä putoa pois leikistä.

HUOM!

Jotta leikki kehittäisi lasten sosiaalisia taitoja ja he oppisivat huomioimaan muita, voi maa-meri-laivaa leikkiä niin, että lasten tulee juosta seuraavalle pisteelle aina käsi kädessä.

Kuvakortteihin kannattaa laittaa samat värit kuin jumppamatoissa.

PALLOT KARKAAVAT

Saliin viedään paljon palloja. Lasten tulee kerätä pallot ämpäriin. Palloja saa kuljettaa vain yhden kerrallaan.

Ohjaaja voi vaikeuttaa leikkiä käskemällä leikkijöitä liikkumaan eri tavoin:

- hyppien
- kierien
- hiipien

JUNAMATKA LIIKKUMISMAIHIN

Ohjaaja toimii junan veturina. Veturin perään leikkijät muodostavat jonon. Juna lähtee liikkeelle ja kaikkien vaunujen tulee pysyä kiinni veturissa. Juna pysähtyy eri asemille, joissa veturi ilmoittaa mihin liikkumismaahan juna on pysähtynyt.

Juna voi pysähtyä esimerkiksi seuraaviin liikkumismaihin:

- Juoksumaa
- Hyppimismaa
- Kierimismaa
- Ryörimismaa
- Karhukävelymaa

Haastavammat liikkumismaat

- Rapukävelymaa
- Yhdellä jalalla hyppimismaa

Mielikuvia voi lisätä
myös äänтелеillä

Tsuku tsuku...
TUUT TUUT!!!

KUINKA TÄMÄ ELÄIN LIIKKUU

Lapset saavat vuorotellen valita minkä eläimen tavoin salissa liikutaan. Kuvakorttien avulla voi antaa lapsille eri vaihtoehtoja, jos lasten on vaikea keksiä eläimiä.

Ohjaaja laittaa musiikin soimaan, jonka jälkeen lapset saavat lähteä liikkumaan tilassa eläinten tavoin.

Eläimiä ja liikkumistapoja

Koira	konttaus
Pupu	kyykkyhyppy
Kirahvi	varpailla kävely
Käärme	kiemurtelu
Lintu	käsien heiluttelu ja juoksu

Lisää haastetta:
Karhukävely
Rapukävely
Gekkokävely

Muista!
Ohjattu
oivaltaminen: anna
lapsille mahdollisuus
pohtia itse miten eri
eläimet liikkuvat.

PITKÄN PITKÄ LOIKKA

Lapset yrittävät hypätä yhteensä mahdollisimman pitkän matkan. Lapset menevät jonoon ja ensimmäinen jonosta hyppää sovitusta pisteestä mahdollisimman pitkälle. Seuraava hyppääjä hyppää siitä, mihin edellinen hyppääjä on päätenyt. Näin jatketaan kunnes kaikki lapset ovat hypänneet. Tavoitteena voi olla jokin tietty matka, mutta on tärkeää huomioida matkan olevan saavutettavissa.

Vaikeutus:

Lapset voivat hypätä eri tavoin

- Yhdellä jalalla hyppy
- Kyykkyhyppy

Seuraavan hyppääjän lähtöä helpottaa, jos ohjaaja merkitsee esimerkiksi tarran tai kartion avulla lattiaan lähtöpisteen.

VAUHDIKKAASTI VARJOLLA

Leikkivarjo taitellaan kapeaksi kolmioksi. Jokainen lapsista menee vuorollaan istumaan tai makaamaan leikkivarjon kapean pään päälle. Ohjaaja yhdessä muiden lasten kanssa vetää varjoa pitkin salia.

LIIKU MUSIIKIN TAHTIIN

Musiikin soidessa lasten tulee liikkua ympäri salia ohjaajan ohjeiden mukaan, kun musiikki lakkaa pitää jähmettyä paikalleen.

Liikkuminen:

- kävely
- kieriminen
- ryömiminen
- hyppiminen
- hiipiminen
- juoksu
- kiemurtelu
- tömistely

Voit antaa lasten keksiä liikkumistapoja myös itse

LÖYDÄ VÄRIKÄS MERKKI

Saliin on laitettu erivärisiä merkkejä. Ohjaaja huutaa minkä väriselle merkille lasten tulee juosta.

Vaikeutus:

Paikkamerkkiä tulee koskettaa jollain tietyllä kehonosalla, esimerkiksi:

- Käsi
- Jalka
- Nenä
- Korva

Yhteistoiminnallisuutta voidaan lisätä, suorittamalla leikki käsi kädessä, jolloin lasten tulee yhdessä juosta tietyn paikkamerkin luo.

Paikkamerkkiä voi vaihdella teeman mukaan

Kesällä → kukkaset

Pääsiäisenä → pääsiäismunan kuva

HIPPA

Leikkijöistä valitaan yksi hippa. Hippa yrittää ottaa muita lapsia kiinni näiden juostessa hippaa karkuun. Kiinnijäänyt lapsi vaihtuu hipaksi.

Hippa-leikkiä voi vaikeuttaa antamalla mahdollisuuden pelastaa kiinnijääneitä. Alla erilaisia hippa-leikkejä

Banaanhippa

Yksi lapsista on hippa, joka yrittää saada muita lapsia kiinni. Kiinni jäätyään lapsen tulee jäädä paikalleen kädet suorana pään päällä. Lapsi voidaan pelastaa laskemalla kädet takaisin sivuille ikään kuin "kuorimalla banaani".

X-hippa

Yksi lapsista on hippa, joka yrittää saada muita kiinni. Kiinnijääneen lapsen pitää jäädä paikalleen X-asentoon. Toinen lapsi voi pelastaa kiinnijääneen konttaamalla tämän jalkojen välistä.

Hali-hippa

Hipalla on pieni tyyny jolla yrittää koskettaa leikkijöiden vatsoja. Hipan onnistuessa koskettamaan tyynyllä toisen pelaajan vatsaa on tämän jäätävä paikoilleen. Kiinnijääneen voi pelastaa halaamalla häntä.

HUOM!

Leikkijöiden eri roolit saattavat aiheuttaa vaikeuksia hippa-leikeissä. Tällöin ohjaaja voi suorittaa hipan roolin, jolloin lapset saavat kaikki olla kiinniotettavien roolissa. Näin hippa-leikin säännöt voivat olla heille helpompi ymmärtää.

KÄSITTELYTAITOJA KEHITTÄVÄT LEIKIT

Näissä leikeissä ja harjoitteissa on aina mukana jokin väline tai esine. Välineitä valittaessa on otettava huomioon välineen sopivuus kyseiselle lapsiryhmälle. Lapsille on myös hyvä antaa mahdollisuus tutustua välineeseen, ennen leikin tai harjoitteen suorittamista.

ILMAPALLON KANSSA TEMPPUILLEN

Jokaisella lapsella on oma ilmapallo, jonka kanssa tehdään erilaisia tehtäviä:

- pompottelu
- heittäminen ja kiinniotto
- potkiminen
- kuljettaminen eri kehonosilla
- ilmapallon puhaltaminen pitkin lattiaa

Muista! Ohjattu oivaltaminen:
Kysy lapsilta
Miten eri tavoin hernepussia
voi liikuttaa?
Haastetta voi lisätä
liikkumalla eri tavoin
hernepussin kanssa

NÄIN LIIKUN HERNEPUSSIN KANSSA

Kuljetetaan hernepussia eri tavoin

- Kädellä
- Pään päällä
- Olkapäällä
- Selän päällä
- Jalkapöydän päällä
- Kainalossa
- Leuan alla

PYSYKÖ SE ILMASSA

Ryhmälle annetaan yksi ilmapallo, jota heidän tulee pitää yhdessä ryhmänä ilmassa.

Vaikeuta:

Ilmapalloon saa koskea vain tietyllä kehonosalla, esim.

- kädellä
- jalalla
- päällä

TUNNELIPALLO

Lapset asettuvat jonoon, ensimmäisellä pelaajalla on pallo. Hän vierittää pallon jonossa seisovien jalkojen välistä. Jonon viimeinen pysäyttää pallon ja kuljettaa sen jonon ensimmäiseksi ja syöttää taas pallon jalkojen välistä. Leikki jatkuu, kunnes pallo on taas pelin aloittaneella.

Vaikeutus:

Ohjaaja määrää mihin tyyliin lasten tulee siirtyä pallon kanssa jonon ensimmäiseksi

- Hyppien
- Palloa pompottaen
- Palloa potkien

Leikin ohjeiden ymmärrystä voidaan tukea mielikuvan avulla.

Tunnelipallossa pallo voi olla juna, joka kulkee lasten jalkojen väliin muodostuvan tunnelin läpi.

TÄHTÄYSRATA

Lapset suorittavat rataa, jossa jokaisella pisteellä on, jokin käsittelytaitoihin liittyvä tehtävä

- Pallon heitto vanteen läpi
- Herne pussin heitto vanteen sisälle
- Pallon potkaisu maaliin
- Pallon vieritys ja kiinniottot
- Pallon heitto ämpäriin

Rata etenevään järjestykseen, lasten helpompi hahmottaa radalla kulkeminen

PARIN KANSSA PALLOTELLEN

Ohjaaja jakaa lapset pareittain. Parin kanssa tehdään pallolla erilaisia tehtäviä

- heittäminen ja kiinniottot
- vierittäminen
- heittäminen pompun kautta
- selät vastakkain kiertäen vartalon ympäri
- selät vastakkain kiertäen pystysuunnassa jalkojen välistä ja pään päältä

LOPPURENTOUTUS

On hyvä tapa päättää ryhmäkerta rauhallisissa merkeissä. Loppurentoutuksen avulla voidaan myös kehittää keuhonhahmotusta. Loppurentoutus on lapsille mieluista ja rauhallinen tapa päättää ryhmäkerta.

Loppurentoutumisen ajaksi tila on hyvä rauhoittaa ja kirkkaat valot kannattaa himmentää. Ohjaajan on hyvä puhua rauhallisella äänellä ja ylimääräisiä ääniä ja ärsykeitä kannattaa välttää. Loppurentoutumisen ajaksi voi laittaa taustalle hiljaa soimaan rauhallisen ja rentouttavan musiikin.

Loppurentoutuksen aikana ohjaaja voi myös huomioida jokaisen lapsen yksilönä ja käydä antamassa lapsille myönteistä palautetta esimerkiksi kuiskaamalla tai silittämällä.

PALLORENTOUTUS

Lapset menevät jumppamatolle parin kanssa, toinen parista käy vatsamakuulle matolle. Toinen lapsi pyörittää rauhallisesti palloa parin kehoa pitkin.

Ohjaaja voi näyttää mallia, jotta lapsien on helpompi hahmottaa miten pallon kanssa tulisi edetä.

Muista valita sopivan kokoiset pallot, lasten on vaikea käsitellä liian suurta palloa. Piikkipallo toimii hyvin, sillä siitä on helppo pitää kiinni.

HUIVIRENTOUTUS

Lapset käyvät pehmeälle alustalle makuulle, kukin mieluisaan asentoon. Rauhallisen musiikin soidessa ohjaaja käy huivilla silitellen läpi lasten kehonosia.

KIEMURTELEVA JOKI

Jokaisella leikkijällä on huivi kädessä, muodostetaan jono pitämällä kiinni edessä olevan huivista.

Lapset sulkevat silmänsä. Ohjaaja lähtee kuljettamaan lapsia rauhallisesti kävellen ympäri salia.

Lopulta jono pysähtyy ja lapset istuvat maahan ja menevät makuulle, edelleen silmät suljettuina. Levätään hetki rauhallisesti, kunnes ohjaaja antaa luvan nousta.

HILJAA, HILJAA VARJON ALLA

Vuorotellen jokainen lapsista pääsee makaamaan leikkivarjon alle. Toiset lapset yhdessä ohjaajan kanssa heiluttavat rauhallisesti leikkivarjoa leikkivarjon alla makaavan lapsen päällä.

Taustalle rauhallinen musiikki

Himmennä valot

Puhu rauhallisesti

LOPUKSI

Tässä ohjevihossa on koottuna Touhutassut -ryhmässä toimiviksi havaitut motoriset harjoitteet ja leikit. Paljon hyviä ja käyttökelpoisia leikkejä löytyy lisäksi useista kirjoista ja esimerkiksi Nuori Suomi ry:n Suunnittelen liikuntaa – sivustolta. Ohjatessa lapsia, joilla on kielellinen erityisvaikeus, leikkejä ja niiden ohjausta on kuitenkin sovellettava ja siihen toivommeikin tämän ohjevihon tarjoavan apua. Toivomme, että oppaan avulla lapsille voidaan tarjota onnistumisen kokemuksia ja liikkumisen iloa.

Kiitos avusta toimeksiantajalle sekä ohjaaville opettajille. Kiitos ohjevihon kuvista Nina Muuriselle. Erityiskiitos Touhutassut -ryhmään osallistuneille lapsille ja heidän vanhemmilleen!

Tekijät:

Fysioterapeuttiopiskelijat Sallamari Mettälä ja Jenni Routamaa sekä toimintaterapeuttiopiskelija Ida Sinisalo

LÄHTEET

Ahonen, T.; Siiskonen, T. & Aro, T. 2004. Sanat sekaisin. Kielelliset oppimisvaikeudet ja opetus kouluikässä. Jyväskylä: PS-kustannus.

Gallahue, D. ; Ozmun, J. & Goodway, J. 2012. Understanding motor development: infants, children, adolescents, adults. New York: The McGraw-Hill Companies.

Nuori Suomi ry. 2012. Suunnittelen liikuntaa.

Rintala, P.; Ahonen, T.; Cantell, M.; & Nissinen, A. 2005. Liiku ja opi; Liikunnasta apua oppimisvaikeuksiin. Keuruu: PS-kustannus.

Rintala, P.; Huovinen, T. & Niemelä, S. 2012. Soveltava liikunta. Helsinki: Liikuntatieteellinen seura ry.

Sääkslahti, A & Cantell, M. 2001. Moto-kerho. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.